

Person Perthnasol	Ymchwiliad	Dyddiad rhoi hysbysiad penderfynu	Canfyddiadau a dyfarniad y Comisiynydd
<u>Cyngor Sir y Fflint</u>	CS1031 Ar 04/08/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd am Gyngor Sir y Fflint (Cyngor), derbyniais gwynion pellach gan yr un achwynydd yn Hydref a Tachwedd 2022. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Mae tair rhan i gŵyn yr achwynydd. Honnir yr achwynydd iddo yrru nifer o e-byst at y Cyngor yn y Gymraeg yn Mehefin, Gorffennaf a Hydref 2022 a bod yr achwynydd unai heb dderbyn ymateb neu bod oedi yn derbyn ymatebion. Honnir yr achwynydd iddo hefyd dderbyn cylchlythyr uniaith Saesneg gan y Cyngor ar 10/10/22. Yn olaf, honnir yr achwynydd iddo ffonio'r Cyngor ar nifer o achlysuron yn mis Gorffennaf, Hydref a Tachwedd 2022 ar rifau cyffredinol y Cyngor a methu derbyn gwasanaeth Cymraeg.	03/08/2023	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 1: Mae Safon 1 yn rhoi gofyniad ar sefydliad os bydden nhw'n cael unrhyw ohebiaeth yn Gymraeg oddi wrth berson a bod angen ateb ar y person hwnnw, bod yn rhaid i'r sefydliad ateb yn Gymraeg, oni bai bod y person wedi dweud nad oes angen ateb yn Gymraeg. Roedd angen ateb ar e-bost yr achwynydd ac roedd angen i'r ateb hwnnw fod yn Gymraeg. Ni dderbyniodd yr achwynydd unrhyw ymateb i'w e-bost cyntaf at y Cyngor hyd nes iddo yrru e-bost arall at y Cyngor. Mae'n ymddangos fod y ffaith fod e-bost Cymraeg yr achwynydd wedi gorfod cael ei yrru i'w gyfieithu wedi cyfrannu at y diffyg ateb yma. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda Safon 1. Safon 4: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 4 mae'n rhaid i'r Cyngor anfon fersiwn Gymraeg o ohebiaeth ar yr un pryd ag unrhyw fersiwn Saesneg ohoni pan maent yn anfon yr un ohebiaeth at nifer o bersonau. Rhaid gwneud hyn beth bynnag fo dewis iaith y defnyddiwr. Yn yr achos yma, mae'n amlwg fod y Cyngor wedi gyrru cylchlythyr uniaith Saesneg at yr achwynydd. Ar y sail bod y Cyngor yn anfon gohebiaeth at nifer o bersonau yn Saesneg yn unig heb anfon y fersiwn Gymraeg yr un pryd, mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda Safon 4. Safon 5: Os nad ydi sefydliad gwybod a yw person yn dymuno cael gohebiaeth oddi wrthynt yn y Gymraeg, rhaid i'r sefydliad ddarparu fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth pan

yn gohebu â'r person hwnnw. Mae'n ymddangos fod y Cyngor wedi cofrestru pob person i dderbyn cylchlythyr Saesneg hyd nes eu bod wedi rhoi gwybod eu bod am dderbyn cylchlythyr Cymraeg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda Safon 5.

Safon 8: Rhaid i gorff sicrhau pan fydd person yn cysylltu â hwy ar eu prif rif ffôn (neu ar un o'u prif rifau ffôn), neu ar unrhyw rifau llinell gymorth neu rifau canolfan alwadau, bod y person sydd yn cysylltu yn derbyn cyfarchiad yn y Gymraeg. Nid ydym wedi derbyn tystiolaeth gan y Cyngor na'r achwynydd yn benodol am negeseuon cyfarch y Cyngor. Wrth geisio rhif ffôn y Cyngor, derbyniwyd fy swyddog neges wedi ei recordio yn ddwyieithog. Yn absenoldeb tystiolaeth bellach felly, nid oes gennyf reswm i ystyried y Safon yma ymhellach.

Safon 9: Pan fydd person yn cysylltu â chorff ar eu prif rif ffôn (neu ar un o'u prif rifau ffôn), neu ar unrhyw rifau llinell gymorth neu rifau canolfan alwadau, rhaid i'r corff roi gwybod i'r person bod gwasanaeth Cymraeg ar gael. Mae'r Cod Ymarfer yn cadarnhau fod enghraifft o gorff yn 'rhoi gwybod' bod gwasanaeth ffôn Cymraeg ar gael yn cynnwys rhoi y dewis hwnnw i bersonau drwy bwysu rhif penodol ar y ffôn. Mae'r achwynydd wedi cadarnhau ei fod, wrth geisio rhif y Cyngor wedi cael dewis i bwysu rhif i gael gwasanaeth yn y Gymraeg neu'r Saesneg. Mae hyn yn gyfystyr â chydymffurfiaeth gyda Safon 9.

Safon 11: Rhaid i gorff sicrhau pan fo person yn cysylltu â hwy ar eu prif rif ffôn (neu ar un o'u prif rifau ffôn), neu ar unrhyw rifau llinell gymorth neu rifau canolfan alwadau, fod

y corff yn delio â'r alwad yn Gymraeg os yw'r person yn dymuno hynny - (a) hyd nes ei bod yn angenrheidiol trosglwyddo'r alwad i aelod o staff nad yw'n siarad Cymraeg sy'n gallu darparu gwasanaeth ar bwnc penodol; a (b) hyd nes nad oes aelod o staff sy'n siarad Cymraeg ar gael i ddarparu gwasanaeth ar y pwnc penodol hwnnw. Ni dderbyniodd yr achwynydd wasanaeth Cymraeg yn ystod galwad ffôn i'r Cyngor yn Gorffennaf, Hydref a Tachwedd 2022. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda Safon 11. Ymhellach, mai'n ymddangos ar amser cyflwyno tystiolaeth y Cyngor nad oedd gan y Cyngor aelod o staff llawn amser yn ateb galwadau ffôn Cymraeg i prif rifau ffôn y Cyngor ac na allen nhw warantu gwasanaeth ffôn Cymraeg o'i prif rifau ffôn. Mae hynny yn fethiant i gydymffurfio gyda Safon 11.

Safon 17: Rhaid i gorff sicrhau pan na fo gwasanaeth Cymraeg ar gael ar eu prif rif ffôn (neu ar un o'u prif rifau ffôn), ar unrhyw rifau llinell gymorth neu rifau canolfan alwadau, eu bod yn rhoi gwybod i'r personau sy'n galw (unai drwy gyfrwng neges wedi ei hawtomeiddio neu fel arall) pryd y bydd gwasanaeth Cymraeg ar gael. Gan fod yr alwad yn ddarostyngedig i'r safonau, yn ystod oriau gwaith ac nad oedd yr achwynydd wedi cyrraedd man yn y sgwrs lle'r oedd yn delio gyda phwnc penodol, nid yw safon 17 yn berthnasol yma. Dylai'r achwynydd fod wedi derbyn gwasanaeth Cymraeg.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Cyngor Sir y Fflint wedi methu â

chydymffurfio â safon 8, 9 ac 17, ond bod Cyngor Sir y Fflint wedi methu â chydymffurfio â safon 1, 4, 5 ac 11.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Sir y Fflint wedi methu â chydymffurfio â safon 1, 4, 5 ac 11.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 4: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i'r Cyngor gymryd camau i sicrhau nad yw unrhyw ohebiaeth sydd yn dod o dan Safon 4 y mae'r Cyngor yn ei anfon at nifer o bersonau yn cael ei anfon yn Saesneg yn unig. Mae hyn yn cynnwys, (ond heb ei gyfyngu i) cylchlythyron.

2. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod eu canllawiau gohebiaeth yn cael eu haddasu i sicrhau bod gofynion safon 4 yn cael eu egluro yn glir i staff.

Rhaid i'r canllawiau egluro'r canlynol :

- a) Pa fath o ohebiaeth sy'n cael ei ystyried fel gohebiaeth sy'n mynd at 'nifer o bersonau'.
- b) Na ddylid anfon gohebiaeth sy'n cael ei anfon at nifer o bersonau yn Saesneg yn unig.

3. Rhaid i'r Cyngor gymryd camau i sicrhau eu bod yn tynnu sylw staff perthnasol at y newidiadau i'r canllawiau.

4. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-3.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 11: Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Disgwylir i unrhyw Gynllun Gweithredu gael ei baratoi a'i gwblhau yn unol â'r canllawiau sydd wedi eu gosod allan yn yr Adroddiad Ymchwiliad, ac yn unol â'r canllawiau cyffredinol sydd yn y Ddogfen Gyngor atodol hefyd.
2. Rhaid i Gyngor Sir y Fflint baratoi cynllun gweithredu drafft at y diben o sicrhau bod y Cyngor yn cydymffurfio gyda safon 11 wrth ateb galwadau i rifau ffôn cyffredinol y Cyngor.
3. Rhaid i'r cynllun gweithredu amlinellu'r camau mae'r Cyngor am eu cymryd sydd am eu galluogi i gydymffurfio gyda safon 11 wrth ateb galwadau i'r rhifau ffôn cyffredinol.
4. Rhaid i'r camau o fewn y Cynllun Gweithredu gynnwys ymrwymiad gan y Cyngor i:
 - roi gweithdrefn mewn lle fel bod defnyddwyr sydd yn dewis gwasanaeth Cymraeg wrth ffonio un o rifau ffôn cyffredinol y Cyngor yn derbyn y gwasanaeth Cymraeg hwnnw ar bob achlysur, yn unol â safon 11.

- darparu canllaw neu ddiwygio canllaw sydd eisoes yn bodoli, i'r holl staff sydd yn delio gyda galwadau ffôn i rifau cyffredinol y Cyngor ar y weithdrefn newydd;
- sicrhau bod ganddynt adnoddau i ddelio gyda pob galwad dderbynnir i rifau cyffredinol yn unol â Safon 11.
- Rhaid i'r Cyngor sicrhau fod digon o siaradwyr Cymraeg yn y ganolfan alwadau i ddelio gyda galwadau ffôn gan bersonau sy'n dymuno cynnal yr alwad yn Gymraeg, yn unol â safon 11.

5. Rhaid i'r Cyngor roi hyfforddiant i holl staff sydd yn delio gyda galwadau ffôn ar:

- sut i roi gwasanaeth Cymraeg yn unol â Safon 11.
- roi hyfforddiant i staff ar y weithdrefn newydd.

6. Rhaid i'r cynllun gweithredu gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- pwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol am gymryd pob un o'r camau yn y cynllun
- sicrhau bod gan aelodau o'r Uwch Dim Rheoli rôl wrth graffu ar gynnydd y Cyngor yn erbyn y cynllun.
- amserlen ar gyfer cyflawni pob un o'r camau o fewn y cynllun gyda pob un o'r camau i'w gyflawni mewn dim mwy na 6 mis o ddyddiad cymeradwyo'r cynllun.

Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gyflwyno cynllun gweithredu drafft yn unol â gofynion Adran 80 Mesur y Gymraeg o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Sir y Fflint ar 03/08/2023.

Parc
Cenedlaethol
Arfordir Penfro

CS1139 Ar 18 Ebrill 2023 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r achwynydd bod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro wedi cyhoeddi cylchgrawn a oedd bron yn gyfan gwbl yn Saesneg. Coast to Coast yw'r prif gyhoeddiad twristiaeth yn Sir Benfro gyda miliwn a mwy o ddarllenwyr. Fe'i cyhoeddir adeg y Pasg a'i ddosbarthu yn ystod y prif dymor twristiaeth. Mae'r cylchgrawn yn rhad ac am ddim ac wedi ei anelu at dwristiaid yn ogystal â thrigolion ardal Sir Benfro.

27/07/2023

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 43: Rhaid i gorff sicrhau bod unrhyw lyfryn, taflen, pamffled neu gerdyn y mae'n ei llunio neu ei lunio er mwyn darparu gwybodaeth i'r cyhoedd, yn cael ei llunio neu ei lunio yn Gymraeg. Mae Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro yn gyfrifol am y cylchgrawn Coast to Coast sydd wedi ei lunio yn Saesneg. Mae'r uchod gyfystyr â methiant i gydymffurfio â gofynion safon 43.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro wedi methu â chydymffurfio â safon 43.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro wedi methu â chydymffurfio â safon 43.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 43: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Barc Cenedlaethol Arfordir Penfro sicrhau bod pob rhifyn o'r cylchgrawn Coast to Coast a gyhoeddir yn y dyfodol yn cael ei lunio yn Gymraeg.
2. Rhaid i Barc Cenedlaethol Arfordir Penfro ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1.

		Amserlen: O fewn 4 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol (pan fyddir yn dechrau gweithio ar y rhifyn nesaf o'r cylchgrawn yn nhymor yr Hydref). Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Barc Cenedlaethol Arfordir Penfro ar 27/07/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor</u> <u>Bwrdeistref Sirol</u> <u>Wrecsam</u>	27/07/2023	CS1110 Rhwng 3/1/2023 a 9/1/2023, derbyniais dri cwyn gan aelod o'r cyhoedd. Roeddynt yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwynion dilys. Penderfynais gyfuno'r tri i greu un ymchwiliad. Honnai'r achwynydd iddo dderbyn y canlynol gan Freedom Leisure: 1. Neges e-bost awtomatig yn Saesneg yn unig; 2. E-bost cyffredinol yn Saesneg yn unig; 3. Galwad ffôn yn Saesneg yn unig. Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 4: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 4, rhaid i unrhyw ohebiaeth sy'n mynd at nifer o bobl gael ei anfon yn ddwyieithog. Yn yr achos yma, derbyniodd yr achwynydd ddwy fath o ohebiaeth oedd yn mynd at nifer o bobl yn Saesneg yn unig. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio â safon 4. Safon 21: Mae safon 21 yn ei wneud yn ofynnol i sefydliad sy'n ffonio unigolyn am y tro cyntaf ofyn wrth yr unigolyn a yw'n dymuno derbyn galwadau ffôn yn Gymraeg; gwneud cofnod o hynny; a chynnal galwadau ffôn gyda'r unigolyn hwnnw yn Gymraeg o hynny ymlaen. Yn yr achos yma, ni wnaeth Freedom Leisure ofyn i'r achwynydd ar ddechrau'r alwad ffôn beth oedd ei ddewis iaith ar gyfer derbyn galwadau ffôn. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio â safon 21. Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â safon 4 a 21.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â safon 4 a 21.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 4: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod pob un o aelodau staff Freedom Leisure sy'n darparu gwasanaeth ar ei ran yn mynychu hyfforddiant fydd yn egluro sut i gydymffurfio gyda safon 4. Rhaid i'r hyfforddiant egluro bod rhaid i unrhyw ohebiaeth sy'n mynd at nifer o bobl fod yn Gymraeg, ac mae hynny'n cynnwys gohebiaeth awtomatig o unrhyw fath.
 2. Rhaid i Brif Weithredwr y Cyngor atgoffa Freedom Leisure o'r gofyniad a nodir yn ei gytundeb gyda'r cwmni i gydymffurfio gyda safon 4, a thynnu sylw Freedom Leisure at y canllaw sy'n bodoli er mwyn cydymffurfio gyda'r safon.
 3. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 a 2.
- Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 21: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i'r Cyngor gynnal asesiad o drefniadau Freedom Leisure er mwyn sicrhau bod system ddigonol sy'n caniatáu i'w staff wybod os ydynt yn ffonio unigolyn am y tro cyntaf; a sicrhau bod system gofnodi dewis iaith Freedom Leisure yn ei wneud yn amlwg ym mha iaith sydd angen ffonio cwsmeriaid yn y dyfodol.

2. Rhaid i'r Cyngor ychwanegu adran ar safon 21 i'w ganllaw ar alwadau ffôn ac i'r hyfforddiant e-ddysgu. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod pob un o aelodau staff Freedom Leisure sy'n darparu gwasanaeth ar ei ran yn mynychu'r hyfforddiant, a sicrhau bod yr hyfforddiant yn ei wneud yn glir bod rhaid gofyn am ddewis iaith unigolyn sy'n cael ei ffonio am y tro cyntaf.

3. Rhaid i Brif Weithredwr y Cyngor atgoffa Freedom Leisure o'r gofyniad a nodir yn ei gytundeb gyda'r cwmni i gydymffurfio gyda safon 21, a thynnu sylw Freedom Leisure at y canllaw sy'n bodoli er mwyn cydymffurfio gyda'r safon.

4. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-3.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wreccsam ar 27/07/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Prif Gwnstabl
Heddlu Gogledd
Cymru

CS1086 Ar 28 Tachwedd 2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Derbyniwyd cwyn gan aelod o'r cyhoedd yn dilyn arestiad ar 23/08/2022. Ag eithrio un cyfweiliad, honnir bod pob cyfathrebiad ar lafar ac yn ysgrifenedig yn Swyddfa'r Heddlu, Caernarfon wedi bod yn uniaith Saesneg gan gynnwys y ddogfen 'prosesau/hawliau yn y ddalfa' a'r ffurflen rhyddhau o ymrwymadau mechniaeth. Honnir mai swyddogion Saesneg yn unig bu'n ymgymryd ag unrhyw sgwrsio yng Nghaernarfon, ac na chafodd gynnig na chyfle i drafod y mater hefo swyddog Cymraeg. Yn ogystal, honnir bod pob llythyr/ffurflen y derbyniwyd yn rhai uniaith Saesneg.

27/07/2023

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 5: Os nad yw corff yn gwybod beth yw dewis iaith person, rhaid iddo sicrhau ei fod yn darparu fersiwn Gymraeg o unrhyw ohebiaeth y mae'n ei hanfon at y person hwnnw. Anfonodd yr Heddlu ohebiaeth ar ffurf dogfennau mechniaeth yn Saesneg yn unig at yr achwynydd, er bod cofnodion yn dangos yn glir mai'r Gymraeg oedd y dewis iaith. Mae hyn yn dangos methiant gan Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru i gydymffurfio â safon 5.

Safon 26: Os yw corff yn gwahodd un person i gyfweiliad, neu os yw corff yn ei gwneud yn ofynnol i un person fynd i gyfweiliad, er mwyn cynorthwyo'r corff gydag ymholiad (er enghraifft fel tyst i ddigwyddiad), neu os yw'r person wedi ei arestio rhaid i'r corff ofyn i'r person a yw'n dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfweiliad. Casglaf bod yr Heddlu yn yr achos hwn wedi gofyn i'r achwynydd, yn dilyn yr arestio a oedd yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfweiliad. Cynhaliwyd cyfweiliad yr achwynydd yn Gymraeg. Mae'r uchod gyfystyr â chydymffurfiaeth â safon 26.

Safon 26B: Os yw corff yn gwahodd un person i gyfweiliad, neu os yw corff yn ei gwneud yn ofynnol i un person fynd i gyfweiliad, er mwyn cynorthwyo'r corff gydag ymholiad (er enghraifft fel tyst i ddigwyddiad), neu os yw'r person wedi ei arestio a bod y person wedi eich hysbysu ei fod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg, rhaid i'r corff drefnu bod gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gael yn y cyfweiliad (oni bai eich bod yn cynnal y cyfweiliad yn Gymraeg heb

gymorth gwasanaeth cyfieithu). Cynhaliwyd cyfweliad yr achwynydd yn Gymraeg heb yr angen am wasanaeth Cyfieithu. Mae'r uchod gyfystyr â chydymffurfiaeth â safon 26B.

Safon 38: Os yw corff yn llunio unrhyw ddogfen at ddefnydd y cyhoedd, rhaid iddo sicrhau bod y ddogfen yn cael ei llunio yn Gymraeg. Derbyniodd yr achwynydd ddogfennau yn Saesneg yn unig, ag eithrio un ddogfen, sef Hysbysiad Derbyniad a dderbyniodd yn ddwyieithog. 6.12 Mae'r uchod gyfystyr â methiant i gydymffurfio â gofynion safon 38.

Safon 48: Rhaid i gorff sicrhau bod unrhyw ffurflen y mae'n ei rhoi ar gael i'r cyhoedd yn cael ei llunio yn Gymraeg. Mae hynny'n cynnwys unrhyw ffurflenni ysgrifenedig, boed ar ffurf electronig neu ar ffurf papur. Derbyniodd yr achwynydd ffurflenni mechniaeth yn Saesneg yn unig. Mae'r uchod gyfystyr â methiant i gydymffurfio â gofynion safon 48.

Safon 48A: Os yw corff yn llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg o ffurflen ar wahân, rhaid iddo ddatgan yn glir ar y fersiwn Saesneg bod y ffurflen hefyd ar gael yn Gymraeg. 8.9 Darparodd yr achwynydd gopi o'r ffurflenni mechniaeth a dderbyniodd yn Saesneg gan Heddlu Gogledd Cymru. Nid oedd cyfeiriad ar y ffurflenni eu bod hefyd ar gael yn Gymraeg. Ystyriaf bod yr uchod gyfystyr â methiant i gydymffurfio â gofynion safon 48A.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 26 a 26B, ond bod Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 5, 38, 48 a 48A.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 5, 38, 48 a 48A.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 5: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru atgoffa staff y ddalfa yn ysgrifenedig ac ar lafar mewn hyfforddiant (gweler pwynt 3 isod) o'r angen i brosesu dewis iaith pob unigolyn drwy dicio blwch ar y gronfa ddata i gadarnhau a chofnodi'r dewis iaith. Deallir bod angen gwneud hyn â llaw.

2. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 48: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

3. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru gynnal hyfforddiant i staff y ddalfa ar y system newydd o ddewis ffurflenni. Bydd yr hyfforddiant yn cyd-fynd â'r canllawiau a

		ddarperir gan yr Heddlu ar sut i ddefnyddio'r system newydd. 4. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 3. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol. Safon 48A: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 5. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru sicrhau bod eu holl ffurflenni Saesneg yn nodi'n glir bod fersiwn Gymraeg o'r ffurflen hefyd ar gael. Gweler 8.2 uchod o dan 'Dehongliadau' am syniadau i'w hystyried. 6. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 5. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru ar 27/07/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor Dinas a Sir Abertawe</u>	CS1085 Ar 24/11/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Mae'r gŵyn yn honni i'r 27/07/2023	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 5: Mae safon 5 yn ei wneud yn ofynnol i gorff anfon gohebiaeth yn Gymraeg os nad yw'n siŵr beth yw dewis iaith y cwsmer. Yn yr achos yma, anfonodd y Cyngor lythyr uniaith Saesneg at yr achwynydd, er nad oedd yn

achwynydd dderbyn llythyr
Saesneg yn unig gan Wasanaeth
Profedigaeth y Cyngor.

ymwybodol beth oedd dewis iaith yr achwynydd. Mae hyn
yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 5.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y
Comisiynydd bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu
â chydymffurfio â safon 5.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor
Dinas a Sir Abertawe wedi methu â chydymffurfio â safon
5.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 5: Gofyniad i gymryd yn unol ag adran 77 Mesur y
Gymraeg

1. Rhaid i'r Cyngor atgoffa staff yr adran Gwasanaeth
Profedigaeth o ofynion penodol safon 5, drwy gynnal
hyfforddiant i'r staff hynny. Rhaid i'r Cyngor bwysleisio o
fewn yr hyfforddiant bod rhaid gohebu yn ddwyieithog os
nad yw dewis iaith y cwsmer yn glir.
2. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n
bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam
gorfodi 1.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad
terfynol.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Dinas a Sir
Abertawe ar 27/07/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

	Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Gweinidogion Cymru</u> CS1059 Ar 27/09/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Cysylltodd yr achwynydd gyda mi ar ôl derbyn arolwg gan Drafnidiaeth Cymru. Roedd yr arolwg yn Gymraeg ond roedd yr e-bost yn Saesneg yn unig. Wrth gadarnhau cyfrifoldeb am y mater fe esboniodd y sefydliad bod arolygon yn cael eu hanfon at unigolion yn eu dewis iaith. Mae'r gŵyn yn creu amheuaeth bod gohebiaeth megis arolygon a chylchlythyrau yn cael eu hanfon yn Saesneg at nifer o bobl heb anfon fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth ar yr un pryd.	27/07/2023 Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 4: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 4 mae'n rhaid i Drafnidiaeth Cymru, sy'n gweithredu ar ran Gweinidogion Cymru, anfon fersiwn Gymraeg o ohebiaeth ar yr un pryd ag unrhyw fersiwn Saesneg ohoni pan maent yn anfon yr un ohebiaeth at nifer o bersonau. Rhaid gwneud hyn beth bynnag fo dewis iaith y cwsmeriaid. Yn yr achos yma, fe wnaeth gwybodaeth gyflwynodd Gweinidogion Cymru greu amheuaeth bod Trafnidiaeth Cymru yn anfon gohebiaeth i nifer o bersonau yr un pryd yn Saesneg yn unig. Cadarnhaodd ymateb Gweinidogion Cymru i'r hysbysiad tystiolaeth bod gohebiaeth at y panel ymchwil Sgwrs a chylchlythyr cyffredinol Trafnidiaeth Cymru yn cael eu hanfon yn Saesneg yn unig at nifer o bobl. Ar y sail bod Trafnidiaeth Cymru yn anfon gohebiaeth ar nifer o bersonau yn Saesneg yn unig heb anfon y fersiwn Gymraeg yr un pryd, rwyf o'r farn na wnaeth Gweinidogion Cymru gydymffurfio gyda safon 4. Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 4. Datganiad gweithredu pellach Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Gweinidogion Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 4. Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 4: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Weinidogion Cymru gymryd camau i sicrhau nad yw unrhyw ohebiaeth mae Trafnidiaeth Cymru yn ei anfon at nifer o bersonau yn cael ei anfon yn Saesneg yn unig. Mae hyn yn cynnwys, (ond heb ei gyfyngu i) gohebiaeth at y panel Sgwrs ac unrhyw gylchlythyrau.
2. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod canllawiau gohebiaeth Trafnidiaeth Cymru yn cael eu haddasu i sicrhau bod gofynion safon 4 yn cael eu egluro yn glir i staff. Rhaid i'r canllawiau egluro'r canlynol :
 - a) Pa fath o ohebiaeth sy'n cael ei ystyried fel gohebiaeth sy'n mynd at 'nifer o bersonau'.
 - b) Na ddylid anfon gohebiaeth sy'n cael ei anfon at nifer o bersonau yn Saesneg yn unig.
3. Rhaid i Weinidogion Cymru gymryd camau i sicrhau eu bod yn tynnu sylw staff perthnasol at y newidiadau i'r canllawiau.
4. Rhaid i Weinidogion Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-3.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 27/07/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor Bro
Morgannwg

CS1077 Ar 08/11/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnodd yr achwynydd ei fod wedi gyrru neges at gyfeiriad Gyngor Bro Morgannwg (Cyngor) ar Safeguarding srs-wales@valeofglamorgan.gov.uk ar 26/10/2022 am 5:12pm, gan nodi na dderbyniodd ymateb.

13/07/2023

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 1: Er bod cwyn yr achwynydd yn wreiddiol yn ymwneud â honiad o oedi yn ymateb i ebost Cymraeg, safbwynt y Cyngor ydi eu bod wedi ymateb i'r e-bost dan sylw ond eu bod wedi ymateb i'r e-bost hwnnw yn y Saesneg gan fod gohebiaeth Saesneg ar waith rhwng yr achwynydd a'r Cyngor yn barod. Dylai'r Cyngor fod wedi ymateb i e-bost Cymraeg yr achwynydd yn y Gymraeg. Mae Safon 1 yn glir y dylai corff sicrhau eu bod yn ateb unrhyw ohebiaeth Gymraeg oddi wrth berson (os oes angen ateb) yn y Gymraeg, oni bai bod y person wedi dweud nad oes angen ateb yn Gymraeg. Nid ydi'r ffaith fod yr achwynydd wedi gohebu yn Saesneg yn flaenorol gyda'r Cyngor yn gyfystyr â dweud nad oes angen ateb yn y Gymraeg. Mae'r Cod Ymarfer yn glir y gall dymuniad unigolyn i gael gohebiaeth yn y Gymraeg amrywio mewn sefyllfaoedd gwahanol. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda Safon 1.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu â chydymffurfio â safon 1.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu â chydymffurfio â safon 1.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 1: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

		1. Rhaid i'r Cyngor atgoffa eu holl staff am yr angen i gydymffurfio gyda Safon 1. 2. Rhaid i'r Cyngor egluro ac atgoffa eu staff o hawl defnyddwyr i newid eu dewis iaith a'r angen i'r Cyngor ymateb i'r newid mewn dewis iaith yna. 3. Rhaid i'r Cyngor ystyried os oes angen datblygu eu gweithdrefn cofnodi dewis iaith i sicrhau bod modd diweddarau ac ymateb i newid mewn dewis iaith defnyddiwr. 4. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 - 3. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bro Morgannwg ar 13/07/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Prifysgol De Cymru</u>	CS124 Ym mis Hydref 2021 gwnaed arolwg monitro o wefan Prifysgol De Cymru (Prifysgol / Brifysgol) (www.decymru.ac.uk) fel rhan o raglen fonitro cydymffurfiaeth y Comisiynydd. Yn sgil cynnal yr arolwg hwnnw mae amheuaeth nad yw'r Brifysgol yn cydymffurfio gyda'r safonau a nodir isod. Roedd canfyddiadau'r arolwg monitro wedi 13/06/2023	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 37: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 37 mae angen i'r Brifysgol sicrhau, pan maent yn llunio unrhyw ddeunydd cyhoeddusrwydd (gan gynnwys fideos) eu bod yn eu llunio yn Gymraeg, ac nad yw'n trin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Mae'n amlwg o ganfyddiadau ein gwaith monitro ac yn ymateb y Brifysgol bod fideos Saesneg yn unig ar wefan y Brifysgol ac nad ydi'r fideos yma wedi eu llunio yn y Gymraeg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda Safon 37.

canfod:

- mewn rhai achosion nad oedd tudalennau ar gael yn Gymraeg o gwbl.
- nad oedd unrhyw un o 15 tudalen a wiriwyd ar wefan y Brifysgol yn cydymffurfio yn llawn gyda gofynion y safonau.
- bod 2/15 tudalen a wiriwyd yn cydymffurfio yn rhannol â gofynion y safonau.
- nad oedd nifer uchel o'r tudalennau gwefan a wiriwyd yn darparu rhyngwyneb a dewislenni yn Gymraeg
- bod cynnwys y tudalennau Cymraeg a Saesneg yn anghyson gyda llai o wybodaeth a chynnwys ar y tudalennau Cymraeg.
- nad oedd modd i ddefnyddwyr fod yn hyderus bod gwybodaeth a gyhoeddir ar y wefan yn Gymraeg yn gyflawn.
- bod defnyddwyr y Gymraeg yn cael eu trin yn llai ffafriol, er enghraifft, nid oes opsiwn sgwrsio byw (live chat) ar gael ar rai tudalennau Cymraeg.

Mae amheuaeth hefyd bod sefyllfa'r wefan yn effeithio ar allu'r sefydliad

Safon 53: Gofynion safon 53 yw bod rhaid i unrhyw ffurflen sydd yn cael ei llunio gan sefydliad at ddefnydd y cyhoedd neu i fyfyrwyr gael ei llunio yn Gymraeg. Mae'r Brifysgol wedi derbyn nad oes ffurflenni Cymraeg yn medru eu cyhoeddi ar eu gwefan bod y Brifysgol yn methu cydymffurfio â gofynion safon 53. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio â gofynion safon 53.

Safon 55: Gofyniad y safon yw bod rhaid sicrhau bod pob tudalen ar wefan ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn Gymraeg ac na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y tudalennau hynny. Yn yr achos yma, ni ddarparwyd gwefan oedd yn gweithredu'r llawn yn y Gymraeg gan Brifysgol De Cymru. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio â gofynion safon 55.

Safon 59: Gofyniad y safon yw bod rhaid i gorff ddarparu rhyngwyneb a dewislenni yn Gymraeg ar bob tudalen o'i gwefan. Gall dewislenni gynnwys rhestr o ddewisiadau, eitemau neu orchmynion i ddefnyddwyr ddewis ohonynt (e.e cwymplen sy'n agor i lawr i ddangos rhestr o ddewisiadau posib). Yn yr achos yma, ni ddarparwyd y rhyngwyneb yn Gymraeg gan Brifysgol De Cymru. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio â gofynion safon 59.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Prifysgol De Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 37, 53, 55 a 59.

Datganiad gweithredu pellach

i gydymffurfio gyda safonau eraill hefyd. Bu i'r arolygon gwirio ganfod:

- nad oedd 2/3 o'r fideos a wiriwyd ar y wefan ar gael yn Gymraeg.
- nad oedd 2/3 o'r ffurflenni a wiriwyd ar y wefan yn cydymffurfio â gofynion y safon.

Safonau perthnasol
Mae'r Brifysgol dan ddyletswydd i gydymffurfio â'r safonau isod, ac roedd dan ddyletswydd i wneud hynny ar y dyddiad sy'n berthnasol i'r gŵyn:

Safon 37
Rhaid i unrhyw ddeunydd cyhoeddusrwydd neu ddeunydd hysbysebu yr ydych yn ei lunio gael ei lunio yn Gymraeg, ac os byddwch yn llunio'r deunydd yn Gymraeg ac yn Saesneg, rhaid ichi beidio â thrin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg.
Dyddiad gosod: 01/04/2018

Safon 53
Rhaid i unrhyw ffurflen yr ydych yn ei rhoi ar gael i'r cyhoedd neu i fyfyrwyr gael ei llunio yn Gymraeg.
Dyddiad gosod: 01/04/2018

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Prifysgol De Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 37, 53, 55 a 59.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 37: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Brifysgol De Cymru ddarparu hyfforddiant a chanllawiau i holl staff y Brifysgol sy'n llunio unrhyw ddeunydd cyhoeddusrwydd (gan gynnwys fideos) ar ofynion y Safonau a'r angen yn benodol i sicrhau bod deunyddiau cyhoeddusrwydd yn cael ei llunio yn Gymraeg, ac nad yw'r deunyddiau yma yn trin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg.

2. Rhaid i Brifysgol De Cymru wirio holl fideos ar eu wefan i sicrhau fod y fideos hynny i gyd yn cydymffurfio gyda Safon 37.

3. Rhaid i Brifysgol De Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1 a 2.

Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 53: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

4. Rhaid i Brifysgol De Cymru adolygu'r holl ffurflenni sydd ganddynt ar eu gwefan at ddefnydd y cyhoedd neu i fyfyrwyr a chlustnodi pa rai o'r ffurflenni hynny sydd heb gael eu llunio yn y Gymraeg.

5. Rhaid i Brifysgol De Cymru weithredu i sicrhau bod yr holl ffurflenni sydd wedi eu clustnodi yng nghanam 1 yn cael

Safon 55

Rhaid ichi sicrhau—

(a) bod testun pob tudalen ar eich gwefan ar gael yn Gymraeg,

(b) bod pob tudalen Gymraeg ar eich gwefan yn gweithredu'n llawn, ac

(c) nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar eich gwefan.

Rhaid i chi gydymffurfio â safon 55 mewn perthynas â thudalennau cwrs a phwnc a chynnwys cysylltiedig erbyn 31/10/2020.

Dyddiad gosod: 01/10/2019

Safon 59

Rhaid ichi ddarparu'r rhyngwyneb a'r dewislenni ar bob tudalen ar eich gwefan yn Gymraeg.

Dyddiad gosod: 01/10/2019

Ar sail yr uchod, penderfynais gynnal ymchwiliad dan adran 71 Mesur y Gymraeg er mwyn penderfynu a fu methiant gan Brifysgol De Cymru i gydymffurfio â'r safonau a nodwyd.

eu llunio yn y Gymraeg ac ar gael ar wefan y Brifysgol yn y Gymraeg i ddefnyddwyr.

6. Rhaid i'r Brifysgol ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 a 2.

Amserlen: O fewn 12 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safonau 37, 55, 55 a 59: Gofyniad i baratoi cynllun

gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

Mae'r gofyniad i baratoi cynllun gweithredu isod yn ymdrin â'r methiannau welwyd ar draws y Safonau hynny sydd wedi bod yn destun yr ymchwiliad yma.

Disgwylir i unrhyw Gynllun Gweithredu gael ei baratoi a'i gwblhau yn unol â'r camau sydd wedi eu gosod allan o fewn y gofyniad yma ac yn unol â'r canllawiau cyffredinol sydd yn y Ddogfen Gyngor atodol hefyd.

1. Rhaid i Brifysgol De Cymru baratoi cynllun gweithredu at y diben o sicrhau bod y Brifysgol yn cydymffurfio â'r holl Safonau fuodd yn destun yr ymchwiliad yma.

2. Rhaid i'r cynllun gweithredu amlinellu'r camau mae'r Brifysgol am eu cymryd fydd yn eu galluogi i gydymffurfio gyda Safonau 37, 53, 55 a 59 sydd wedi bod yn destun yr ymchwiliad yma ac yn benodol yr holl newidiadau i'r wefan sydd angen eu gwneud er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth llawn gyda'r Safonau yma.

3. Rhaid i'r camau o fewn y Cynllun Gweithredu gynnwys y camau isod bydd y Brifysgol yn eu cymryd:

- cynnal adolygiad llawn o'i wefan gan glustnodi pob darn o'r wefan sydd ar hyn o bryd ddim yn cydymffurfio'n llawn gyda'r Safonau;

- cynnal adolygiad llawn o'i drefniadau i osod testun newydd a diwygio testun ar y wefan er mwyn sicrhau bod y wefan a'r ffurflenni a'r deunydd cyhoeddusrwydd ar y wefan honno yn cydymffurfio yn llawn gyda'r Safonau sydd wedi bod yn destun yr ymchwiliad yma;
- nodi sut mae'r Brifysgol am wneud newidiadau i'r holl wefan er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth gyda'r Safonau ble mae'r ymchwiliad yma wedi canfod methiant i gydymffurfio;
- darparu eglurhad o'r adnoddau dynol a chyllidebol fydd yn cael ei glustnodi er mwyn cyflawni'r cynllun a cydymffurfio yn llawn â'r safonau yma.

4. Rhaid i'r cynllun gweithredu gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- pwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol am gymryd pob un o'r camau yn y cynllun
 - sicrhau bod gan aelodau o'r Uwch Dim Rheoli rôl wrth graffu ar gynnydd y Brifysgol yn erbyn y cynllun hynny.
 - amserlen ar gyfer cyflawni pob un o'r camau o fewn y cynllun gyda pob un o'r camau i'w gyflawni a chael gwefan sydd yn gweithredu yn llawn yn unol â'r Safonau mewn dim mwy na 12 mis o ddyddiad cymeradwyo'r cynllun.
- Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gyflwyno cynllun gweithredu drafft yn unol â gofynion Adran 80 Mesur y Gymraeg o fewn 3 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Brifysgol De Cymru ar 13/06/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Bwrdd Iechyd
Prifysgol
Caerdydd a'r
Fro

CS1063 Ar 30/09/2023 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd (P). Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â siom a gafodd P o beidio â derbyn gwasanaeth Cymraeg tra roedd yn glaf o dan ofal y bwrdd iechyd. Honnai P nad oes gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro (D) gofnod gyflawn o beth yw sgiliau iaith Gymraeg ei weithlu. Heb yr wybodaeth gyflawn, honnodd P nad oes gan D y wybodaeth sydd ei hangen i:

- adnabod pwy yw'r staff Cymraeg y gellid paru â chleifion sy'n dymuno derbyn eu gofal yn Gymraeg;
- adnabod a oes digon o staff Cymraeg mewn adran (neu ward) i sicrhau bod gwasanaeth Cymraeg ar gael (a chynllunio i gynyddu'r nifer os oes diffyg).

07/06/2023

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 96: Mae safon 96 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff asesu sgiliau Cymraeg ei gyflogeion. Nid oes gan D gofnod o sgiliau iaith Gymraeg 10,880 (63.3%) o'i gyflogeion ar hyn o bryd. Mae methiant D i gasglu a chadw cofnod cyflawn o sgiliau Cymraeg ei holl weithwyr yn y sefydliad yn golygu nad oes gan D yr wybodaeth angenrheidiol i gynnal asesiad ystyrlon o sgiliau Cymraeg y gweithlu yn unol â gofynion safon 96.

Safon 23 a 23A: Mae safon 23 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff ofyn i glaf mewnol ("A") ar ddiwrnod cyntaf ei dderbyniad fel claf mewnol a yw A yn dymuno defnyddio'r Gymraeg i gyfathrebu â chi yn ystod y derbyniad hwnnw fel claf mewnol. Os yw A yn hysbysu corff (mewn ymateb i'r cynnig a wnaed yn unol â safon 23 neu fel arall) ei fod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg i gyfathrebu â'r corff yn ystod derbyniad fel claf mewnol, mae safon 23A yn ei gwneud yn ofynnol i gorff roi gwybod i staff sydd yn debygol o gyfathrebu gyda'r claf am ei ddymuniad i gyfathrebu gyda'r corff yn Gymraeg yn ystod y derbyniad hwnnw. Dulliau P o weithredu gofynion safon 23 yw trwy un ai rhoi ffurflen i glaf mewnol i'w chwblhau sy'n gofyn iddo gadarnhau eu dewis iaith neu fod aelod staff yn gofyn yn uniongyrchol i glaf gadarnhau eu dewis iaith. Disgwylir wedyn i unrhyw wybodaeth a gesglir ynghylch dewis iaith claf gael ei throsglwyddo a'i chofnodi mewn system gweinyddu cleifion. Nid oes tystiolaeth lawn sy'n cadarnhau â sicrwydd bod prosesau a threfniadau cadarn mewn grym i sicrhau bod y ddyletswydd o "ofyn" i gleifion ynghylch eu dewis iaith yn cael ei gweithredu gan staff fel mater o drefn wrth iddynt dderbyn cleifion mewnol. Hefyd, nid oes sicrwydd gen i fod

yna drefniadau cadarn ar waith sy'n sicrhau y caiff unrhyw wybodaeth a gesglir ynghylch dewis iaith cleifion (a gesglir drwy'r ffurflenni neu drwy staff yn gofyn wyneb-yn-wyneb ynghylch eu dewis iaith) ei throsglwyddo fel mater o drefn i'r system gweinyddu cleifion (a ddefnyddir gan D i rannu'r wybodaeth berthnasol gyda staff yn unol â gofynion safon 23A).

Safon 24: Mae safon 24 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff lunio ac i gyhoeddi polisi ar sut i gadarnhau a yw claf mewnol eisiau defnyddio'r Gymraeg yn ystod ei dderbyniad fel claf mewnol, pan na all y claf hwnnw roi gwybod i'r corff ei fod eisiau defnyddio'r Gymraeg i gyfathrebu â'r corff yn ystod derbyniad fel claf mewnol. Ni ddarparodd D unrhyw dystiolaeth oedd yn cadarnhau ei fod wedi llunio a chyhoeddi polisi sy'n diwallu gofynion 24.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro wedi methu â chydymffurfio â safon 23A a chatau gorfodi osodwyd yn ymchwiliad CSG798, ond bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro wedi methu â chydymffurfio â safon 96, 23 a 24.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro wedi methu â chydymffurfio â safon 96, 23 a 24.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 96: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Er mwyn gallu cynnal asesiad o sgiliau iaith Gymraeg ei gyflogeion yn unol â safon 96, rhaid i D sicrhau:

- ei fod wedi casglu a bod ganddo gofnod o sgiliau iaith Gymraeg 85% o'i gyflogeion erbyn 31 Mawrth 2024;
- ei fod wedi gweithredu ymhellach erbyn 31 Hydref 2024, at y diben o gael cofnod llawn.

Mae hyn yn cynnwys sicrhau bod D yn:

- rhoi trefniadau ar waith i'w gwneud yn orfodol i bob cyflogai gofnodi eu sgiliau iaith Gymraeg ar y Cofnod Staff Electronig (ESR) o fewn yr amser gofynnol;
- anfon datganiad i bob cyflogai yn egluro'r trefniadau gorfodol y mae D wedi eu rhoi ar waith, ac unrhyw gamau y bydd D yn eu cymryd os nad yw cyflogeion yn cydymffurfio;
- gosod targedau mewnol (gyda cherrig milltir) ar gyfer pob cyfarwyddiaeth unigol i sicrhau y bydd pob cyflogai o fewn y gyfarwyddiaeth honno wedi cofnodi eu sgiliau iaith Gymraeg o fewn yr amser gofynnol;
- ei gwneud yn ofynnol i reolwyr sicrhau bod y cyflogeion maent yn gyfrifol amdanynt yn cofnodi eu sgiliau iaith Gymraeg o fewn yr amser gofynnol, a bod rheolwyr yn adrodd yn rheolaidd i uwch reolwyr ar y cynnydd a wneir i gyflawni'r cam hwn.

2. Rhaid i D ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1.

Amserlen: O fewn 18 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 96: Cyngor yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rwyf yn cynghori D i symud tuag at asesu sgiliau Cymraeg ei gyflogeion (gan gynnwys casglu a chofnodi y sgiliau hynny) yn seiliedig ar Fframwaith Cyfeirio Ewrop ar gyfer leithoedd (CEFR).

Safon 23: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i D ddatblygu gweithdrefnau a phrosesau cadarn sy'n sicrhau bod staff, fel rhan o'r broses derbyn cleifion, yn gofyn i gleifion fel mater o drefn am eu dymuniad i gyfathrebu yn Gymraeg.

2. Rhaid i D sicrhau bod ganddo drefniadau cadarn ar waith i sicrhau y caiff unrhyw wybodaeth ynghylch dymuniad claf mewnol i gyfathrebu yn Gymraeg (a gesglir drwy ffurflenni neu drwy staff yn gofyn yn uniongyrchol i'r claf) ei throsglwyddo fel mater o drefn i'r systemau gweinyddu cleifion a ddefnyddir (i gydymffurfio â safon 23A).

3. Rhaid i D ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-2.

Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 24: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i D lunio a chyhoeddi polisi ar sut i gadarnhau a yw claf mewnol ("A") yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn ystod ei dderbyniad fel claf mewnol os na all A ei hysbysu ei fod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg i gyfathrebu â D yn ystod derbyniad fel claf mewnol.

		2. Rhaid i D ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1. Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Fwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro 07/06/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor</u> <u>Bwrdeistref Sirol</u> <u>Wreccsam</u>	07/06/2023	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 52: Ar gyfer safon 52, rhaid i gorff sicrhau bod ei wefan ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn Gymraeg ac nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Yn yr achos yma, roedd rhai tudalennau ar y wefan yn Saesneg yn unig, gan nad oedd modd i'r achwynydd ddilyn datblygiad ei blant yn Gymraeg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 52. Safon 56: Ar gyfer safon 56, rhaid i gorff sicrhau bod y rhyngwyneb a'r dewislenni ar bob tudalen ar eu gwefan yn Gymraeg. Yn yr achos yma, doedd y rhyngwyneb na'r dudalen gartref 'HomePortal' ddim ar gael yn Gymraeg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 56. Safon 84: Mae'r safon yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ddarparu gwersi nofio yn Gymraeg, oni bai bod asesiad o'r angen yn dangos nad oes angen hynny. Mae'n glir bod galw am wersi nofio Cymraeg yn y Sir, ond nid yw'r Cyngor

CS1053 Ar 22/09/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd yn honni bod diffyg darpariaeth o wersi nofio drwy gyfrwng y Gymraeg gan y Cyngor, ynghyd â methiant honedig gan y Cyngor i ddarparu diweddariadau ar ddatblygiad plant yr achwynydd mewn gwersi nofio ar wefan y Cyngor yn Gymraeg.

yn ei ddarparu ar hyn o bryd. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 84.

Safon 86: Pan fo corff yn datblygu cwrs addysg sydd i'w gynnig i'r cyhoedd, rhaid iddo asesu'r angen i'r cwrs hwnnw fod yn Gymraeg, a chyhoeddi canlyniad yr asesiad ar ei wefan. Cafodd y cwrs nofio ei ddatblygu diwethaf yn 2020. Mae Freedom Leisure yn cynnal asesiadau o'r angen am wersi nofio Cymraeg yn rheolaidd, ac yn eu cyhoeddi ar y wefan. Mae hyn yn cydymffurfio gyda gofynion safon 86.

Cydymffurfiaeth â chamau gorfodi Ymchwiliad CSG636: Roedd y camau gorfodi yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ail hysbysebu swyddi hyfforddwr nofio Cymraeg; uwch-sgilio staff i allu darparu hyfforddiant yn Gymraeg; a hysbysebu ar ei wefan bod gwersi nofio Cymraeg ar gael. Mae'r Cyngor wedi ymdrechu i hysbysebu'r swyddi mewn mwy nag un ffordd. Nid yw wedi bod yn llwyddiannus wrth geisio penodi hyfforddwr nofio Cymraeg, felly ni all hysbysebu bod gwersi Cymraeg ar gael. Nid oes methiant i gydymffurfio gyda'r camau gorfodi yma felly. Nid yw'r Cyngor fodd bynnag wedi uwch-sgilio staff yn ddigonol fel y gallent ddarparu'r gwersi nofio yn Gymraeg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda'r ail gam gorfodi.

Cydymffurfiaeth â chamau gorfodi ymchwiliad CSG798: Roedd y camau gorfodi yn ymchwiliad CSG798 yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor wirio holl dudalennau gwefan Freedom Leisure; cryfhau'r broses o brawf ddarllen testun y wefan cyn iddo gael ei gyhoeddi; ac atgoffa staff Freedom Leisure o'r gofyniad i gydymffurfio â'r safonau.

Derbyniais dystiolaeth yn 2021 bod y Cyngor wedi cyflawni gofynion y camau gorfodi. Nid yw wedi methu cydymffurfio gyda nhw felly. Nid yw hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda'r camau gorfodi.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â safon 86 a chamau gorfodi osodwyd yn ymchwiliad CSG798, ond bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â safon 52, 56, 84 a chamau gorfodi osodwyd yn ymchwiliad CSG636.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â safon 52, 56, 84 a chamau gorfodi osodwyd yn ymchwiliad CSG636.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 52 a 56: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Brif Weithredwr y Cyngor atgoffa Freedom Leisure o'r gofyniad a nodir yn ei gytundeb gyda'r cwmni i gydymffurfio gyda safonau 52 a 56 yn ymwneud â'r wefan. Rhaid i'r Cyngor ddweud wrth Freedom Leisure am dynnu sylw yn benodol at y gwasanaeth HomePortal ble all y cyhoedd ddilyn datblygiad eu plant yn y gwersi nofio. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod y gwasanaeth a'r rhyngwyneb yma ar gael yn llawn yn Gymraeg.

2. Rhaid i'r Cyngor dynnu sylw Freedom Leisure at unrhyw ganllaw mewnol sy'n bodoli ar gyfer cydymffurfio gyda'r safonau sy'n ymwneud â'r wefan ac a nodwyd yn y cytundeb gyda'r cwmni. Os nad oes gan y Cyngor ganllaw mewn bodolaeth, rhaid i'r Cyngor greu canllaw penodol, a darparu canllaw ar gyfer Freedom Leisure yn egluro gofynion y safonau sy'n ymwneud â gwefannau y mae disgwyliad i'r cwmni fod yn eu dilyn.

3. Hyd nes bod gan gwmni Freedom Leisure yr adnodd i sicrhau bod y fersiwn Gymraeg o'r wefan yn ymddangos fel y mae safonau'r Gymraeg yn ei ddisgwyl gan y Cyngor, rhaid i'r Cyngor ei hun brawf ddarllen gwefan Freedom Leisure tan ei fod wedi canfod gwell datrysiad.

4. Rhaid i'r Cyngor drefnu ei fod yn cyfarfod yn flynyddol gyda staff perthnasol Freedom Leisure. Rhaid i'r cyfarfod fod yn gyfle i'r Cyngor atgoffa Freedom Leisure o'r dyletswydd i gydymffurfio gyda safonau'r Gymraeg, yn benodol y safonau gwefan. Rhaid i'r cyfarfod yma gael ei drefnu bob blwyddyn hyd nes mae'r Cyngor yn ffyddiog bod prosesau Freedom Leisure yn gadarn er mwyn cydymffurfio yn llawn gyda'r safonau ar y wefan.

5. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-3.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 84: Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

Disgwylir i unrhyw gynllun gweithredu gael ei baratoi a'i gwblhau yn unol â'r canllawiau sydd wedi eu gosod allan yn yr Adroddiad Ymchwiliad, ac yn unol â'r canllawiau

cyffredinol sydd yn y Ddogfen Gyngor atodol hefyd.

1. Rhaid i'r Cyngor baratoi cynllun gweithredu drafft at y diben o sicrhau bod y Cyngor yn cydymffurfio gyda safon 84.

2. Rhaid i'r cynllun gweithredu amlinellu'r camau mae'r Cyngor am eu cymryd fydd yn ei alluogi i gydymffurfio gyda safon 84 yn llawn.

3. Rhaid i'r camau o fewn y cynllun gweithredu gynnwys ymrwymiad gan y Cyngor i:

- Parhau gyda'i ymdrechion i recriwtio hyfforddwr nofio cyfrwng Cymraeg fel ei fod yn gallu darparu gwersi nofio cyfrwng Cymraeg yn y Sir er mwyn ateb y galw sydd amdano.

- Cychwyn/parhau â thrafodaethau gyda chyrff allanol all fod o gymorth er mwyn cydymffurfio gyda'r safon, megis yr Urdd.

- Trafod gydag awdurdodau lleol eraill er mwyn canfod arferion effeithiol all fod o gymorth wrth gydymffurfio gyda safon 84.

- Asesu'r posibilrwydd o gynnig gwersi dysgu Cymraeg i'r hyfforddwyr nofio presennol, a'u hannog i'w mynychu fel y gallent ddarparu'r gwersi nofio yn Gymraeg. Nid oes rhaid i'r gwersi Cymraeg yma fod yn ystod oriau gwaith.

4. Rhaid i'r cynllun gweithredu gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- Pwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol am gymryd pob un o'r camau yn y cynllun.

- Sicrhau bod gan aelodau o'r Uwch Dim Rheoli rôl wrth graffu ar gynnydd y Cyngor ar y cynllun.

- Amserlen ar gyfer cyflawni pob un o'r camau o fewn y cynllun gyda phob un o'r camau i'w gyflawni mewn dim mwy na 6 mis o ddyddiad cymeradwyo'r cynllun.

			Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gyflwyno cynllun gweithredu drafft yn unol â gofynion adran 80 Mesur y Gymraeg o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar 07/06/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr</u>	CS1052 Ar 20/09/2022, derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd (P). Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd cwyn P yn ymwneud â'r dudalen ar wefan Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (D) sy'n dynodi gwybodaeth am ddarparwyr gofal sylfaenol sy'n fodlon darparu gwasanaethau gofal sylfaenol drwy gyfrwng y Gymraeg. Roedd P yn honni nad oedd wedi gallu cael mynediad at wybodaeth gyfredol ynghylch pa ddarparwyr sy'n cynnig pa wasanaethau [gofal sylfaenol] yn Gymraeg. Honnodd P fod D wedi methu â chynnal y dudalen gyda'r wybodaeth [ynglŷn â'r darparwyr gofal sylfaenol sy'n fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn	07/06/2023	Canfyddiadau'r Comisiynydd: Safon 65: Pan fydd corff yn gwybod bod darparwr gofal sylfaenol yn fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol neu ran o'r gwasanaeth gofal sylfaenol drwy gyfrwng y Gymraeg, rhaid i'r corff: - ddynodi a chynnal tudalen ar ei wefan sy'n cynnwys yr wybodaeth honno; a - chyhoeddi'r dudalen honno yn Gymraeg. Tua'r cyfnod pan ymwelodd P â gwefan D i weld pa ddarparwyr yn ei ardal leol allai ddarparu gwasanaethau gofal sylfaenol drwy gyfrwng y Gymraeg, roedd y testun a oedd wedi ei gyhoeddi ar rai o'r tudalennau gwe perthnasol yn rhannol yn Saesneg yn unig. Roedd hyn yn enghraifft o fethiant gan D i sicrhau bod y dudalen berthnasol, a ddynodir i gynnwys y wybodaeth, wedi ei chyhoeddi yn gyfan gwbl yn Gymraeg. Ystyriaf fod y gofyniad i 'gynnal' tudalen (am ddarparwyr gofal sylfaenol sy'n fodlon darparu gwasanaethau gofal sylfaenol yn Gymraeg) yn cynnwys sicrhau bod D yn diweddarau'r wybodaeth a gynhwysir ar y dudalen yn rheolaidd, drwy ddileu

Gymraeg] yn gyfredol. Fe awgrymodd bod yr wybodaeth ar y dudalen heb ei diweddarw ers 18 mis, ac felly, ei bod bellach yn hen ac yn anghywir. Honnodd P hefyd fod yr wybodaeth ar y dudalen yn anghyflawn gan awgrymu, er bod yr wybodaeth ar y dudalen yn nodi pa lleoliadau gofal sylfaenol (e.e. meddygfa) sy'n fodlon darparu gwasanaethau gofal sylfaenol yn Gymraeg, nad yw'r dudalen yn darparu gwybodaeth mwy manwl ynglŷn â:

- beth yw'r gwasanaethau gofal sylfaenol sydd ar gael yn Gymraeg, a

- phwy (e.e. pa ddeintydd) o fewn pob un o'r lleoliadau gofal sylfaenol sy'n fodlon darparu'r gwasanaethau hynny yn Gymraeg.

gwybodaeth amherthnasol ac ychwanegu gwybodaeth berthnasol yn ôl yr angen. Ar adeg ymweliad P â'r dudalen, ymddengys nad oedd y wybodaeth a arddangoswyd arni wedi ei diweddarw ers 18 mis. Rwyf yn ystyried hyn yn enghraifft o fethiant gan D i 'gynnal' y dudalen yn unol â gofynion y safon.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi methu â chydymffurfio â safon 65.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi methu â chydymffurfio â safon 65.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 65: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i D sicrhau bod unrhyw destun, ar y tudalennau Cymraeg a ddynodir i gydymffurfio â safon 65, ar gael yn llawn yn Gymraeg. Mae hyn yn cynnwys sicrhau, ond nid yw'n gyfyngedig i sicrhau, mai'r fersiwn Gymraeg o gyfeiriadau post lleoliadau gofal sylfaenol (e.e. meddygfa) sydd yn cael ei ddefnyddio ar y tudalennau dan sylw.
2. Rhaid i D ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1.

Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Cyngor Bro
Morgannwg

CS1067 Ar 03/10/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Derbyniwyd cwyn gan aelod o'r cyhoedd yn ymwneud â'r broses o wneud cais am le mewn ysgol ar gyfer plentyn yr achwynydd. Honnai'r achwynydd bod diffygion yng ngwasanaeth Cymraeg y Cyngor wrth gofrestru plentyn mewn ysgol. Darparwyd sgrin lun o'r dudalen cofrestru dan sylw oedd yn cynnwys penawdau a bylchau am wybodaeth oedd yn Saesneg, er mai ar wefan cofrestru Cymraeg y Cyngor oedd y wybodaeth yma. Ym marn yr achwynydd, mae'n hanfodol bod y wefan yma a'r broses o wneud cais ar gael yn Gymraeg, gan gofio bod ysgolion Cymraeg ei hiaith yn rhan o'r broses gofrestru. Darparodd yr achwynydd sgrin lun o'r dewisiadau a ddarparwyd gan Gyngor Bro

22/05/2023

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr ar 07/06/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Canfyddiadau'r Comisiynydd:

Safon 52: Mae safon 52 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod tudalennau ei wefannau a'i wasanaethau ar lein ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn Gymraeg ac nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y tudalennau a'r gwasanaethau hynny. Yn y mater hwn, mae'r cyfrifoldeb am gydymffurfiaeth ar Gyngor Bro Morgannwg i sicrhau bod testun pob tudalen o wasanaethau'r Cyngor ar gael yn Gymraeg. Mae'r Cyngor yn derbyn y bu methiant i ddarparu gwefan cwbl Gymraeg ar gyfer y broses gofrestru yn yr achos yma. Camgymeriadau wrth fethu gwirio'r cynnwys oedd mewn lle ers 2017 oedd y rheswm dros hyn. Unwaith i'r camgymeriadau yma ddod yn hysbys trwy gŵyn yr achwynydd, mi wnaeth y Cyngor ddiweddarau'r wybodaeth yn syth ac atal y methiant rhag parhau. Serch hyn, ystyriaf fod methiant y Cyngor i wirio'r feddalwedd a phrawf ddarlenn y cynnwys o fewn y feddalwedd ers 2017 yn gyfystyr thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy ganiatáu i gamgymeriadau sylfaenol megis gwybodaeth Saesneg ar ffurflen gofrestru'r Cyngor gael ei chynnwys ar wefan y Cyngor. Mae Cyngor Bro Morgannwg yn cydnabod iddo gyhoeddi gwybodaeth ar ei wefan Gymraeg oedd yn Saesneg. Unwaith i'r camgymeriad yma ddod i sylw'r Cyngor mi wnaed newidiadau i gywiro'r camgymeriadau

Morgannwg ar wefan gofrestru am le mewn ysgol fel rhan o'i gŵyn.

wrth ddarparu gwefan Gymraeg. Mae methiant i gyhoeddi gwybodaeth ar wefan y Cyngor yn Gymraeg yr un pryd a'r ffurflen gofrestru Saesneg yn golygu bod y Gymraeg wedi ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn yr achos hwn. Casglaf felly bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu â chydymffurfio a Safon 52.

Safon 55: Mae safon 55 yn ei gwneud yn ofynnol ar Gyngor Bro Morgannwg i sicrhau bod unrhyw dudalen Gymraeg ar wefan yn cyfateb i dudalen Saesneg gan nodi hyn neu ddarparu dolen uniongyrchol at y dudalen Gymraeg ar y dudalen Saesneg cyfatebol. Dyfarnaf y bu i'r Cyngor gydymffurfio â gofynion safon 55, gan iddynt ddarparu tudalen Gymraeg cyfatebol i'r dudalen Saesneg wrth gofrestru am le mewn ysgol ar gyfer blwyddyn academaidd 2023/24. Serch hyn, bu i'r wefan Gymraeg a'r cwymplenni a'r dewisiadau yma fethu gweithio yn y modd y bwriadwyd a nodir hynny wrth ymdrin â gofynion safon 52 uchod. O ran safon 55, dyfarnaf na fu methiant gan y Cyngor wrth ddarparu dolenni uniongyrchol at y dudalen gofrestru Cymraeg ar y dudalen Saesneg cyfatebol fel sydd yn ofynnol gan safon 55.

Safon 56: Mae Safon 56 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod rhyngwyneb a'r dewislenni ar bob tudalen ar eu gwefan yn Gymraeg. Gall dewislenni gynnwys rhestr o ddewisiadau, eitemau neu orchmynion i ddefnyddwyr ddewis ohonynt (e.e. cwymplen sy'n agor i lawr i ddangos rhestr o ddewisiadau posib). Honnai'r achwynydd bod y cwymplenni a'r dewisiadau o fewn y cwymplenni wrth gofrestru am le i'w blentyn mewn ysgol Gymraeg ar gyfer blwyddyn academaidd 2023/24 yn ymddangos yn Saesneg

ar y tudalennau Cymraeg. Mae'r Cyngor yn cydnabod bod y cwymplenni a'r dewisiadau dan sylw wrth gofrestru am le mewn ysgol ar gyfer blwyddyn academaidd 2023/24 ar wefan Gymraeg y Cyngor yn Saesneg. Wrth ystyried y dystiolaeth a dderbyniais, casglaf nad oedd cwymplenni ar wefan y Cyngor ar yr adeg gwnaed y gŵyn wedi eu darparu yn Gymraeg.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Cyngor Bro Morgannwg wedi methu â chydymffurfio â safon 55 ond bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu â chydymffurfio â safon 52 a 56.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu â chydymffurfio â safon 52 a 56.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Gwefannau a Gwasanaethau ar-lein – Safon 52: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg gymryd camau i sicrhau bod gwasanaethau ar-lein y Cyngor yn cael ei gyhoeddi ar ei wefan yn Gymraeg ac yn Saesneg, gan gynnwys cwymplenni a phenawdau ar adrannau o wefan y Cyngor ac unrhyw ffurflenni ar-lein defnyddir gan y Cyngor.

2. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg gynnal adolygiad o'i drefniadau a'i gweithdrefnau a'r modd y mae yn gwirio a phrawf ddarllen gwefannau, ffurflenni ar-lein ac unrhyw broses gofrestru gan sicrhau cywirdeb a chysondeb yn y fersiwn Gymraeg a'r Fersiwn Saesneg o'r un ddogfen.

3. Yn dilyn cynnal yr adolygiad nodir yn 2 uchod, rwy'n ei gwneud yn ofynnol ar Gyngor Bro Morgannwg baratoi papur canfyddiadau a chynnwys adran am y gwersi a ddysgwyd yn sgil yr adolygiad. Rhaid hefyd cynhyrchu cyngor ymarferol yn egluro wrth staff sut i gynllunio a gwirio dogfennau a ffurflenni baratoir gan y Cyngor.

4. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 - 3.

Amserlen: O fewn tri mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 56: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

5. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg gymryd camau i sicrhau bod unrhyw ddewislenni a chwymplenni ar wefan y Cyngor yn cael ei cyhoeddi a'i darparu yn Gymraeg cyn neu yr un pryd ac y mae'n cyhoeddi'r dewislenni a'r cwymplenni hynny yn Saesneg.

6. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg gynnal adolygiad llawn o'i drefniadau a'r modd y mae yn creu ac yn cyhoeddi cwymplenni a dewislenni ar ei wefan yn gyffredinol yng nghyd destun cydymffurfiaeth y Cyngor â safonau'r Gymraeg wrth gyhoeddi dogfennau, dewislenni a chwymplenni at ddefnydd y cyhoedd. Dylai'r adolygiad hefyd ystyried y broses o wirio a phrawf ddarllen cynnwys gwefannau i sicrhau cydymffurfiaeth â safonau'r Gymraeg.

7. Yn dilyn cynnal yr adolygiad nodir yn 6 uchod, rwy'n ei gwneud yn ofynnol ar Gyngor Bro Morgannwg baratoi papur canfyddiadau a chynnwys adran am y gwersi a ddysgwyd wrth gynnal yr adolygiad a pha newidiadau sydd

		angen i'w cyflwyno i weithdrefnau'r Cyngor wrth baratoi a gwirio cyhoeddiadau a chwymplenni ar wefan y Cyngor. Rhaid hefyd cynhyrchu cyngor ymarferol yn egluro wrth staff sut i gynllunio a pharhau i weithredu'n Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau o'r fath i'r cyhoedd. 8. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 5 i 7. Amserlen: O fewn tri mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bro Morgannwg ar 22/05/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Prif Gwnstabl</u> <u>Heddlu De</u> <u>Cymru</u>	CS1047 a CS1073 Ar 8 Medi 2022 (achos CS1047), a'r 25 Hydref 2022 (achos CS1073) derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roeddent yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n ddilys. Honnai'r achwynydd iddo dderbyn ymateb yn Saesneg ar ffurf ebost gan Heddlu De Cymru i neges anfonodd yn Gymraeg ar ddau achlysur. Yn yr achos cyntaf, bu i'r achwynydd anfon cyfres o negeseuon at yr Heddlu yn 22/05/23	Canfyddiadau'r Comisiynydd: Safon 1: Mae safon 1 yn gofyn i'r Heddlu pan fydd yn derbyn unrhyw ohebiaeth yn Gymraeg oddi wrth berson, rhaid iddo ateb yn Gymraeg (os oes angen ateb), oni bai bod y person wedi dweud nad oes angen ateb yn Gymraeg. Anfonodd yr Heddlu ohebiaeth ar ddau achlysur a oedd yn uniaith Saesneg. Anfonwyd y neges ar ffurf ebost. Mae hyn yn dangos methiant gan yr Heddlu i gydymffurfio â safon 1. Dyfarniad y Comisiynydd

ymwneud â chyhuddiad a wnaed gan unigolyn arall yn ei erbyn. Roedd y negeseuon wedi eu hanfon yn Gymraeg, a derbyniodd ymateb yn Gymraeg i bob neges ag eithrio'r neges olaf lle derbyniodd y neges ganlynol:

Good evening,
For that information to be passed to yourself, you will need to apply via the following link.....

Yn yr ail achos, ymddengys i'r achwynnydd gysylltu gyda'r Heddlu yn Saesneg yn dilyn digwyddiad ar y 7fed o Ebrill 2022 drwy gwblhau ffurflen Saesneg ar-lein. Bu'r cyfathrebu yn dilyn hynny rhwng yr achwynnydd a'r Heddlu yn Gymraeg. Derbyniodd yr achwynnydd ymateb Saesneg gan yr Heddlu ar 21 Hydref 2022. Mae'r ymateb a dderbyniodd yn darllen fel a ganlyn:

I have been asked to deal with your complaint which you made regarding an incident which occurred on the 7th April 2022. I realise that some time has passed since then and I apologise for that. I do note that you have previously

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Prif Gwnstabl Heddlu De Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 1.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Prif Gwnstabl Heddlu De Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 1.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 1 Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu De Cymru ddarparu deunydd cyfathrebu wedi'i dargedu i'w staff, i godi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o ofynion safon 1, sef bod pob gohebiaeth a dderbyniwyd yn Gymraeg (ag eithrio ymateb i argyfwng) yn derbyn ymateb yn Gymraeg.
2. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu De Cymru sicrhau bod pob gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg, ar ba bynnag ffurf, waeth beth yw'r amgylchiadau (ag eithrio argyfwng) yn cael ei ateb yn Gymraeg er mwyn cydymffurfio â safon 1.
3. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu De Cymru ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 a 2.

Amserlen: O fewn 4 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Brif Gwnstabl Heddlu De Cymru ar 22/05/2023.

had some correspondence with Sergeant Morgan during which an explanation of the incident was given to you. I am led to believe that you were not happy with this explanation being given to you in English and you requested to be given the explanation in the language of Welsh. This matter was referred to me in August and as I do not speak Welsh I had intended to ask an officer who does speak Welsh to contact you. Due to other duties, I have yet to arrange for this to be done.

I understand that you were not pleased to be woken by police officers, just after midnight, who were making enquiries into the location of a person who did not live at your address. I have been informed that Sergeant Morgan explained to you that the officers had information to say that your address could be a location for this person, but on speaking to you, they negated that line of enquiry. While it was inconvenient for you, the action taken by the officers was in fact reasonable and in line with their

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

duties. The information given by you on that occasion has been used to update our systems and this situation will not therefore be repeated.

I am sending this email to you in English as I feel that some communication is better than none and I note that your original complaint was written in English also. Should you still wish to discuss the matter with a Welsh speaker, please let me know and I will ask a Welsh speaking officer to phone you. I will be completing the required documentation and you will receive a notice regarding the outcome of the complaint in the post.

Y Swyddfa
Gyfathrebiadau
(Ofcom)

CS048 Ar 7 Mai 2021 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd yr achwynydd yn honni bod Ofcom wedi dyfarnu trwydded radio DAB graddfa fach (SSDAB) i gwmnïau i ddarparu gwasanaethau radio yn ardal Caerdydd er nad oedd yn ymddangos y byddai'r cwmnïau

17/05/2023

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 84, 85 ac 86: Cyhoeddodd Ofcom ei ddatganiad polisi Trwyddedu DAB ar raddfa fach: Sut bydd Ofcom yn cyflawni ei swyddogaethau newydd ym mis Ebrill 2020. Mae safonau 84, 85 ac 86 yn gosod dyletswydd ar Ofcom, pan fo'n llunio, adolygu neu addasu polisi, i ystyried yr effaith ar y Gymraeg ac ystyried sut gellir llunio'r polisi hwn fel ei fod yn cael effaith mwy cadarnhaol neu llai andwyol ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio a thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Wrth ymateb i'r hysbysiad tystiolaeth, cadarnhaodd Ofcom nad oedd wedi

radio yn cynnig gwasanaeth cwbl
Gymraeg nac ychwaith yn cynnig
rhai oriau o raglenni Cymraeg.

cynnal asesiad o effaith y polisi hwn ar y Gymraeg gan ei fod o'r farn bod y mater wedi ei eithrio dan Adran 67 Mesur y Gymraeg. Casglaf nad yw'r mater wedi ei eithrio ac felly bod Ofcom wedi methu â chydymffurfio â safonau 84, 85 ac 86.

Safon 87, 88 ac 89: Mae safonau 87, 88 ac 89 yn gosod dyletswydd ar Ofcom i ystyried a cheisio barn am effeithiau posib ei benderfyniad polisi wrth iddo gyhoeddi dogfen ymgynghori ar y polisi dan sylw. Er i Ofcom ymgynghori ar ei ddatganiad polisi 'Trwyddedu DAB ar raddfa fach: Sut byddai Ofcom yn defnyddio swyddogaethau newydd a gynigir gan Lywodraeth y DU' ar 4 Gorffennaf 2019, ni wnaeth geisio barn am effaith y polisi ar y Gymraeg. Wrth ymateb i'r hysbysiad tystiolaeth, cadarnhaodd Ofcom nad oedd wedi ceisio barn am effaith y polisi hwn ar y Gymraeg wrth iddo ymgynghori ar y datganiad polisi gan ei fod o'r farn bod y mater wedi ei eithrio dan Adran 67 Mesur y Gymraeg. Casglaf nad yw'r mater wedi ei eithrio ac felly bod Ofcom wedi methu â chydymffurfio â safonau 87, 88 ac 89.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Y Swyddfa Gyfathrebiadau wedi methu â chydymffurfio â safonau 84, 85, 86, 87, 88 ac 89.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Y Swyddfa Gyfathrebiadau wedi methu â chydymffurfio â safonau 84, 85, 86, 87, 88 ac 89.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg rwyf wedi penderfynu gweithredu ymhellach at y diben o atal y methiant rhag parhau neu gael ei ailadrodd. Mae manylion y gweithredu pellach isod.

Safon 84, 85 ac 86: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

Mae Comisiynydd wedi cadarnhau ei ddehongliad o ddarpariaethau adran 67 Mesur y Gymraeg ym mharagraff 3.17 a 3.18 yr adroddiad ymchwiliad. Mae'n dehongli adran 67 Mesur i Gymraeg i olygu os nad yw'r weithgaredd o dan sylw ei hun yn ddarlledu gan ddarlledwr (neu os gyflawnir y weithgaredd mewn cysylltiad â darlledu yn unig)(e.e. polisi darlledu rhaglen penodol) yna ni fydd yr eithriad o dan adran 67 y Mesur yn gymwys.

1. Yn sgil dehongliad y Comisiynydd o adran 67 Mesur y Gymraeg (fel sydd wedi ei nodi ym mharagraff 3.17 a 3.18), rhaid i Ofcom gynnal adolygiad o'i brosesau a'i ganllawiau ar gyfer llunio, adolygu neu addasu polisiâu i sicrhau ei fod yn ystyried effaith pob polisi ar y Gymraeg yn unol â gofynion safonau 84, 85 ac 86.

Safon 87, 88 ac 89: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

2. Yn sgil dehongliad y Comisiynydd o adran 67 Mesur y Gymraeg (fel sydd wedi ei nodi ym mharagraff 3.17 a 3.18), rhaid i Ofcom gynnal adolygiad o'i brosesau a'i ganllawiau ar gyfer cyhoeddi dogfennau ymgynghori pan fo'n llunio, adolygu neu addasu polisiâu i sicrhau ei fod yn ystyried a

	cheisio barn effaith pob polisi y mae'n ymgynghori arno ar y Gymraeg yn unol â safonau 87, 88 ac 89. 3. Rhaid i Ofcom ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 a 2. Amserlen: O fewn 12 wythnos o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Y Swyddfa Gyfathrebiadau ar 17/05/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Y Swyddfa Gyfathrebiadau</u>	CS1024 Ar 30/06/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Cysylltodd yr achwynydd gyda'r Comisiynydd gan ei fod o'r farn nad yw cyfrifon cyfryngau cymdeithasol y Swyddfa Gyfathrebiadau gan gynnwys y cyfrifon Instagram a Tiktok yn cydymffurfio gyda safonau'r Gymraeg. Tynnodd yr achwynydd fy sylw at bodlediadau oedd yn Saesneg yn unig hefyd. 11/05/2023 Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 33: Er mwyn cydymffurfio â safon 33, mae angen i'r Swyddfa Gyfathrebiadau sicrhau, pan maent yn llunio unrhyw ddeunydd cyhoeddusrwydd, gan podlediadau eu bod yn eu llunio yn Gymraeg. Yn yr achos yma fe gysylltodd achwynydd gyda mi gan ei fod yn anfodlon bod ySwyddfa Gyfathrebiadau yn cynhyrchu podlediadau yn Saesneg yn unig. Rwyf bellach yn deall bod y gyfres o bodlediadau yn cynnwys un podlediad Cymraeg a phedwar yn Saesneg. Gan mai un podlediad Cymraeg yr oedd y sefydliad wedi ei gynhyrchu o'i gymharu â phedwar podlediad Saesneg, rwy'n dyfarnu bod y sefydliad wedi methu â chydymffurfio â safon 33 wrth gynhyrchu podlediadau.

Safon 54: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 54 mae'n rhaid i sefydliadau cyhoeddus sicrhau nad yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ddefnyddio eu cyfryngau cymdeithasol. Cysylltodd aelod o'r cyhoedd gyda mi gan ei fod o'r farn nad yw cyfrifon cyfryngau cymdeithasol y sefydliad, gan gynnwys y cyfrifon Instagram a Tiktok, yn cydymffurfio gyda safonau'r Gymraeg. Dangosodd gwaith pen desg swyddogion a thystiolaeth gan y Swyddfa Gyfathrebiadau nad oedd yn arferol i'r sefydliad i osod negeseuon yn Gymraeg ar eu cyfrifon cyfryngau cymdeithasol ag eithrio ar y cyfrif penodol Twitter Cymraeg. Gan nad oedd pob neges a gyhoeddwyd ar gyfrifon cyfryngau cymdeithasol y Swyddfa Gyfathrebiadau yn Gymraeg, rwyf o'r farn bod y sefydliad yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Y Swyddfa Gyfathrebiadau wedi methu â chydymffurfio â safonau 33 a 54.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Y Swyddfa Gyfathrebiadau wedi methu â chydymffurfio â safonau 33 a 54.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 33: Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 (3)(a) Mesur y Gymraeg
Rwy'n ei gwneud yn ofynnol i'r Swyddfa Gyfathrebiadau i baratoi cynllun gweithredu drafft at y diben o sicrhau eu

bod yn cydymffurfio â gofynion safon 33 wrth gynhyrchu podlediadau.

Rhaid i'r cynllun gweithredu drafft gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- Disgrifiad o bob un o'r camau y bydd y Swyddfa Gyfathrebiadau yn eu cymryd i sicrhau ei fod yn cydymffurfio gyda safon 33 wrth gynhyrchu podlediadau
- Pwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol am gymryd pob un o'r camau (gan gynnwys unrhyw gerrig milltir)
- Yr adnoddau (eg cyllid / staff) sydd eu hangen i gyflawni pob un o'r camau.

Bod y Swyddfa Gyfathrebiadau yn cydymffurfio yn llawn gyda gofynion safon 33 wrth gynhyrchu podlediadau o fewn 9 mis o ddyddiad cymeradwyo'r cynllun gweithredu.

Amserlen:

Rhaid i'r Swyddfa Gyfathrebiadau lunio drafft cyntaf o'r cynllun gweithredu a rhoi'r drafft hwnnw i'r Comisiynydd o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 54: Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 (3)(a) Mesur y Gymraeg

Rwy'n ei gwneud yn ofynnol i'r Swyddfa Gyfathrebiadau i baratoi cynllun gweithredu drafft at y diben o sicrhau eu bod yn cydymffurfio â gofynion safon 54 mewn perthynas â'u holl gyfrifon cyfryngau cymdeithasol.

Rhaid i'r cynllun gweithredu drafft gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- Disgrifiad o bob un o'r camau y bydd y Swyddfa Gyfathrebiadau yn eu cymryd i sicrhau nad yw'n trin y

Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth gyhoeddi cynnwys ar ei holl gyfrifon cyfryngau cymdeithasol.

- Pwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol am gymryd pob un o'r camau (gan gynnwys unrhyw gerrig milltir)
- Yr adnoddau (eg cyllid / staff) sydd eu hangen i gyflawni pob un o'r camau.

Dylai'r cynllun gweithredu gynnwys camau i sicrhau—

- bod y Swyddfa Gyfathrebiadau yn cynnal awdit o'r holl gyfrifon cyfryngau cymdeithasol sydd ganddo i asesu a ydynt yn cydymffurfio â gofynionsafon 54, a chymryd camau os nad ydynt yn cydymffurfio
- bod y Swyddfa Gyfathrebiadau yn cydymffurfio yn llawn gyda gofynion safon 54 wrth weithredu eu holl gyfrifon cyfryngau cymdeithasol o fewn 9 mis o ddyddiad cymeradwyo'r cynllun gweithredu.

Amserlen:

Rhaid i'r Swyddfa Gyfathrebiadau lunio drafft cyntaf o'r cynllun gweithredu a rhoi'r drafft hwnnw i'r Comisiynydd o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Disgwylir i unrhyw Gynllun Gweithredu gael ei baratoi a'i gwblhau yn unol â'r canllawiau sydd wedi eu gosod allan yn yr Adroddiad Ymchwiliad, ac yn unol â'r canllawiau cyffredinol sydd yn y Ddogfen Gyngor atodol hefyd

Safon 33: Argymhelliad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

Rwy'n argymhell bod y Swyddfa Gyfathrebiadau yn cymryd camau i sicrhau, wrth lunio a chyhoeddi fideos ar ei gyfrifon cymdeithasol, bod y cynnwys yn cael ei lunio a'i gyhoeddi

Cyngor
Gwynedd

CS1002 Ar 14/04/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Honnai'r achwynydd iddi dderbyn llythyr uniaith Saesneg ar 06/04/2022 gan adran bensiynau Cyngor Gwynedd (Cyngor). Roedd y llythyr yn ymwneud â phensiwn diweddar fam yr achwynydd. Anfonwyd y llythyr uniaith Saesneg nôl at y Cyngor gan nodi na fydd yn ymateb hyd nes ei bod yn derbyn llythyr Cymraeg. Deallaf bod y Cyngor wedi gyrru fersiwn Gymraeg o'r llythyr i'r achwynydd ar 21/04/2022 ond roedd yr achwynydd yn parhau i fod yn anfodlon gan ei bod yn ymddangos bod pennawd a chyfarchiad clo y llythyr hwnnw eto

10/05/2023

yn Gymraeg yr un pryd ag y mae'n cyhoeddi cynnwys cyfatebol yn Saesneg.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Y Swyddfa Gyfathrebiadau ar 11/05/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 5: Mae safon 5 yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor anfon fersiwn Gymraeg o ohebiaeth os nad yw'n gwybod a yw person yn dymuno derbyn gohebiaeth yn Gymraeg ai peidio. Mae'r Cyngor yn derbyn iddyn nhw yrru llythyr uniaith Saesneg i'r achwynydd er nad oedd gan y Cyngor gofnod o ddewis iaith yr unigolyn. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio â gofynion safon.

Safon 6: Er mwyn cydymffurfio gyda gofynion safon 6, pan mae'r Cyngor yn llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg cyfatebol o ohebiaeth, rhaid iddo beidio â thrin y fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Roedd y llythyr Cymraeg derbyniodd yr achwynydd gan y Cyngor yn cynnwys pennawd a chyfarchiad clo Saesneg yn ogystal â gwallau iaith. Gan nad oedd gwallau yn y fersiwn Saesneg, roedd y Cyngor yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg ac felly wedi methu â chydymffurfio â Safon 6.

Safon 7: Er mwyn cydymffurfio â safon 7 roedd angen i'r Cyngor sicrhau bod unrhyw ohebiaeth yn cynnwys

yn Saesneg yn unig. Nododd hefyd nad oedd y Cyngor wedi cydnabod ei gamgymeriad gyda'r llythyr gwreiddiol na chynnig ymddiheuriad iddi am anfon llythyr ati yn Saesneg yn unig.

datganiad yn nodi eu bod yn croesawu cael gohebiaeth yn Gymraeg, y byddent yn ateb gohebiaeth Gymraeg ac na fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. Yn yr achos yma fe anfonodd y Cyngor ohebiaeth ar ddau achlysur heb ddatganiad oedd yn cydymffurfio â safon 7.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Gwynedd wedi methu â chydymffurfio â safonau 5, 6 a 7.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Gwynedd wedi methu â chydymffurfio â safonau 5, 6 a 7.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 5: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Gwynedd atgoffa staff am ofynion safon 5 i sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau.
 2. Rhaid i Gyngor Gwynedd godi ymwybyddiaeth staff o unrhyw lythyrau safonol newydd sydd wedi eu creu i sicrhau fod staff yn defnyddio'r llythyrau safonol, os yn addas, ar bob achlysur.
 3. Rhaid i Gyngor Gwynedd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1 a 2.
- Amserlen: O fewn tri mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 6: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Adran Bensiynau Cyngor Gwynedd gymryd camau i sicrhau bod templed unrhyw lythrau Cymraeg safonol yn gywir a ddim yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.
 2. Rhaid i'r Cyngor atgoffa staff o'r hyfforddiant gloywi iaith sydd ar gael i rai sydd am wella safon eu Cymraeg ysgrifenedig.
 3. Rhaid i'r Cyngor atgoffa staff o ddeunydd gwirio iaith gall gael ei ddefnyddio gan staff a bod gwasanaeth cyfieithu y Cyngor ar gael iddynt os oes angen cymorth ychwanegol arnynt i wirio safon eu gwaith.
 4. Rhaid i Gyngor Gwynedd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 - 3.
- Amserlen: O fewn tri mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 7: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Gyngor Gwynedd gymryd camau i sicrhau fod pob gohebiaeth a anfonir gan y Cyngor yn cynnwys datganiad yn unol â gofynion safon 7.
2. Oherwydd bod newid wedi bod ym mholisi iaith y Cyngor, rhaid i'r Cyngor atgoffa staff o'r angen i gynnwys y datganiad.
3. Rhaid i'r Cyngor roi gweithdrefn monitro a gwirio cyfnodol mewn lle er mwyn gwirio bod gohebiaeth y Cyngor nawr yn cydymffurfio gyda gofynion Safon 7 yn llawn.
4. Rhaid i Gyngor Gwynedd ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 - 3.

Cyngor
Gwynedd

CS102 Ar 07/12/2021 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud â phenderfyniad y Cyngor i gau Ysgol Gynradd Abersoch, a symud y disgyblion i Ysgol Sarn Bach. Honnai'r achwynydd nad oedd y Cyngor wedi ymgynghori yn ddigonol nac ystyried effeithiau'r penderfyniad ar y Gymraeg yn y gymuned leol.

09/05/2023

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Gwynedd ar 10/05/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 88: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 88, rhaid i'r Cyngor adnabod ac ystyried effeithiau posib y cynnig, boed yn bositif neu'n andwyol, ar y cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae tystiolaeth y Cyngor yn dangos ei fod wedi rhoi ystyriaeth gydwybodol i effeithiau positif ac andwyol posib y cynnig i gau Ysgol Abersoch ar y Gymraeg. Nid yw hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 88.

Safon 89: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 89, rhaid i'r Cyngor ystyried sut y gellid llunio'r polisi fel y byddai'r penderfyniad polisi'n cael effeithiau positif, neu fwy positif ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae tystiolaeth y Cyngor yn dangos ei fod wedi rhoi ystyriaeth gydwybodol i sut ellid llunio'r cynnig i gau Ysgol Abersoch fel y byddai'n cael effeithiau positif neu fwy positif ar y Gymraeg. Nid yw hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 89.

Safon 90: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 90, rhaid i'r Cyngor ystyried sut y gellid llunio'r polisi fel na fyddai'r

penderfyniad polisi'n cael effeithiau andwyol, neu fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae tystiolaeth y Cyngor yn dangos ei fod wedi rhoi ystyriaeth gydwybodol i sut ellid llunio'r cynnig i gau Ysgol Abersoch fel na fyddai'n cael effeithiau andwyol, neu fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol ar y Gymraeg. Nid yw hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 90.

Safon 91: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 91, mae'n rhaid i'r Cyngor ystyried a cheisio barn yn y ddogfen ymgynghori ynghylch effeithiau posib y cynnig (boed yn bositif neu'n andwyol) ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae'r ddogfen ymgynghori yn ystyried yr effeithiau posib ar y Gymraeg, ond nid yw'n bodloni'r gofyniad i geisio barn. Nid oes cwestiwn yn gofyn barn y cyhoedd ar yr effeithiau posib (boed yn bositif neu'n andwyol) ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 91.

Safon 92: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 92, mae'n rhaid i'r Cyngor ystyried a cheisio barn yn y ddogfen ymgynghori ynghylch sut gellid llunio'r polisi fel y byddai'n cael effeithiau positif, neu fwy positif, ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae'r ddogfen ymgynghori yn ystyried sut ellid llunio'r polisi fel y byddai'n cael effeithiau mwy positif, ond nid yw'n bodloni'r gofyniad i geisio barn. Nid oes cwestiwn yn gofyn barn y cyhoedd ar sut ellid llunio'r

polisi fel y byddai'n cael effeithiau positif, neu fwy positif, ar y Gymraeg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 92.

Safon 93: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 93, mae'n rhaid i'r Cyngor ystyried a cheisio barn yn y ddogfen ymgynghori ynghylch sut gellid llunio'r polisi fel na fyddai'n cael effeithiau andwyol, neu fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae'r ddogfen ymgynghori yn ystyried sut ellid llunio'r polisi fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol, ond nid yw'n bodloni'r gofyniad i geisio barn. Nid oes cwestiwn yn gofyn barn y cyhoedd ar sut ellid llunio'r polisi fel na fyddai'n cael effeithiau andwyol, neu fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol, ar y Gymraeg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 93.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Cyngor Gwynedd wedi methu â chydymffurfio â safonau 88, 89 a 90 ond bod Cyngor Gwynedd wedi methu â chydymffurfio â safonau 91, 92 a 93.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Gwynedd wedi methu â chydymffurfio â safonau 91, 92 a 93.

Datganiad ar y gweithredu pellach

			Safonau 91, 92, a 93: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 1. Rhaid i'r Cyngor sicrhau ei fod, o hyn ymlaen, yn bodloni'r gofyniad i geisio barn y cyhoedd mewn dogfennau ymgynghori, a hynny ar y materion sy'n ofynnol dan safonau 91-93. 2. Rhaid i'r Cyngor ychwanegu brawddeg at ei ganllaw 'Cwestiynau ymgynghori iaith' yn cyfleu nad yw cais cyffredinol am sylwadau yn ddigonol i fodloni'r gofyniad i geisio barn dan y safonau. 3. Rhaid i'r Cyngor dynnu sylw staff sy'n debygol o fod yn gyfrifol am lunio dogfennau ymgynghori at ei ganllaw mewnol, a'u hatgoffa bod angen ei ddilyn er mwyn cydymffurfio gyda'r safonau. 4. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-3. Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Gwynedd ar 09/05/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Ymddiriedolaeth</u> <u>GIG Iechyd</u> <u>Cyhoeddus</u> <u>Cymru</u>	CS1051 Fe wnaeth yr wybodaeth isod greu amheuaeth o fethiant gan Iechyd Cyhoeddus Cymru (D) i gydymffurfio â safonau'r Gymraeg ar wefannau D.	09/05/2023	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 39: Mae safon 39 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau: - bod testun pob tudalen ar ei wefan ar gael yn Gymraeg;

Cwyn CS1051

Ar 14/09/2022, derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd (P). Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd cwyn P yn ymwneud â'r tudalennau ar wefan Gymraeg Iechyd Cyhoeddus Cymru ar gyfer archebu pecyn profi iechyd rhywiol i'r cartref, sef gwefan Cymru Chwareus (<https://www.cymruchwareus.org/>). Roedd P yn honni y cafodd ei orfodi yn groes i'w ddewis iaith i ddefnyddio'r Saesneg mewn sawl ffordd wrth ddefnyddio'r wefan. Rhannwyd sgrîn-luniau o'r wefan i gyfleu bod cynnwys uniaith Saesneg ar y wefan, ynghyd â dolenni gwe oedd yn ei arwain at gynnwys Saesneg yn unig. Mae'r sgrînluniau sy'n berthnasol i'r ymchwiliad hwn ar gael yn Atodiad A yr adroddiad.

Gwybodaeth am gydymffurfiaeth D

Fe wnaeth canlyniadau fy arolygon gwirio ar gyfer 2021–22 a 2022–23 greu amheuon pellach o fethiant gan D i gydymffurfio â safon 39 ar y gwefannau isod:

- bod pob tudalen Gymraeg ar ei wefan yn gweithredu'n llawn, a
- nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y wefan honno.

Achos cwyn P

Ar 14/09/2022, fe wnaeth yr achwynydd (P) ymweld â gwefan Cymru Chwareus (<https://www.cymruchwareus.org/>) i archebu pecyn profi iechyd rhywiol i'w gartref. Honnodd P y cafodd ei orfodi, yn groes i'w ddewis iaith, i ddefnyddio'r Saesneg mewn sawl ffordd wrth iddo ddefnyddio'r fersiwn Gymraeg o'r wefan. Pan ddefnyddiodd P y fersiwn Gymraeg o'r dudalen 'Profi a Phostio' (<https://www.cymruchwareus.org/wales-sti-testing-kit-test-and-post.html>), roedd y dudalen yn cynnwys testun Cymraeg oedd wedi ei gamsillafu neu ei gamdreiglo. Nid oedd diffygion tebyg yn bodoli ar y dudalen Saesneg gyfatebol. O ganlyniad, fe wnaeth D drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran cywirdeb y testun a gynhwyswyd ar ei wefan. Roedd y dudalen 'Profi a Phostio' hefyd yn cynnwys delwedd yn cynnwys y testun "Results" yn Saesneg yn unig. Yn ogystal â hynny, fe roedd yr holiadur aml-dudalen ar-lein a ddefnyddiodd P i archebu ei becyn profi yn cynnwys sawl tudalen gyda thestun Saesneg yn unig. Hefyd, roedd holl destun yr holiadur adborth ar-lein (y gofynnwyd i P ei gwblhau ar ôl defnyddio'r gwasanaeth archebu pecyn profi) yn Saesneg yn unig. Fe wnaeth D felly methu â sicrhau bod testun pob tudalen ar y wefan dan sylw ar gael yn Gymraeg. O ran yr achos penodol lle roedd D wedi cynnwys dolen ar wefan Cymru Chwareus oedd yn arwain

- Gwefan Helpa Fi i Stopio
(<https://www.helpafiistopio.cymru/>)
- Gwefan gorfforaethol Iechyd
Cyhoeddus Cymru
(<https://icc.gig.cymru/>)

P at dudalen gwe Saesneg yn unig ynglŷn â Brech y Mwncïod, oherwydd nad oedd tudalen Gymraeg gyfatebol wedi ei chyhoeddi (gan GIG Lloegr), nid oedd methiant D i ddarparu dolen at fersiwn Gymraeg o'r dudalen dan sylw yn enghraifft o fethiant gan D i gydymffurfio â safon 39. Fodd bynnag, yn unol â phrif swyddogaethau D fel yr asiantaeth iechyd cyhoeddus cenedlaethol ar gyfer pobl Cymru, roedd yna ddisgwyliad rhesymol ar D fod wedi cyhoeddi tudalen we gyfatebol ar wefan Iechyd Cyhoeddus Cymru i'r un a gyhoeddwyd gan GIG Lloegr ar ei wefan ef. Yn unol â gofynion safonau'r Gymraeg, byddai wedi bod dyletswydd ar D i gyhoeddi'r dudalen honno yn Gymraeg pe bai wedi bodoli, ac o fod wedi cyhoeddi'r dudalen, byddai wedi bod dyletswydd ar D yn yr achos yma (dan safon 39) i ddarparu dolen o wefan Cymru Chwareus i'r dudalen Gymraeg honno. Fodd bynnag, waeth beth fo'r gofynion ar D yn yr achos yma, fe wnaeth methiant D i greu tudalen am Frech y Mwncïod ar wefan Iechyd Cyhoeddus Cymru yr un mor brydlon ag y bu GIG Lloegr lwyddo gwneud ar ei wefan ef arwain at sefyllfa lle cafodd P ei gyfeirio at adnodd Saesneg yn unig, yn groes i'w ddewis iaith. O ganlyniad, dylai Iechyd Cyhoeddus Cymru fod yn wylidwrus ar fod yn ddibynnol ar ddefnyddio gwybodaeth a gynhyrchir gan GIG Lloegr ar gyfer cynulleidfa yng Nghymru, yn enwedig gan ystyried yr angen i Iechyd Cyhoeddus Cymru sicrhau ei fod yn darparu gwasanaethau i ddefnyddwyr trwy gyfrwng y Gymraeg. Dylai Iechyd Cyhoeddus Cymru ystyried yn ofalus ei ddibyniaeth ar dudalennau Saesneg GIG Lloegr fel ffynhonnell wybodaeth yn y dyfodol os yw am sicrhau ei fod yn darparu gwasanaeth o'r un safon i siaradwyr Cymraeg ag y mae yn ei roi i siaradwyr Saesneg.

Canlyniadau arolygon gwirio 2021–22 a 2022–23

Yn 2021–22 a 2022–23, fe arolygais gydymffurfiaeth D â safon 39 ar wefan gorfforaethol D (<https://icc.gig.cymru>) a gwefan Helpa Fi i Stopio (<https://www.helpafiistopio.cymru>). Gwelwyd sawl enghraifft o D yn methu â sicrhau bod testun pob tudalen ar y gwefannau hyn ar gael yn Gymraeg. Hefyd, fe fethodd D â sicrhau ar sawl achlysur i sicrhau bod pob tudalen Gymraeg ar y gwefannau yma yn gweithredu'n llawn. Yn ogystal, gwelwyd nifer o enghreifftiau o D yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y gwefannau yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 39.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 39.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 39: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Ymddiriedolaeth Iechyd Cyhoeddus Cymru (D) gryfhau ei allu i hunanasesu ei gydymffurfiaeth â safon 39 ar ei wefannau, drwy gynnal arolygon gwirio blynyddol o'i dudalennau gwe ar ei holl wefannau i sicrhau:
 - bod testun pob tudalen ar gael yn Gymraeg;
 - bod pob tudalen Gymraeg yn gweithredu'n llawn, a

- nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y gwefannau hynny.

2. Rhaid i D gryfhau'r broses o brawf-ddarllen a gwirio'r cynnwys a lunnir ar gyfer ei wefannau i sicrhau na fydd y cynnwys y wefan yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae hyn yn cynnwys sicrhau, cyn cyhoeddi unrhyw gynnwys ar ei wefannau, bod D yn cynnal gwiriad manwl o'r cynnwys i sicrhau:

- bod unrhyw destun Cymraeg yn gywir o ran ystyr, mynegiant a chystrawen;

- nad yw testun wedi ei gamsillafu neu ei gamdreiglo ac nad oes gwallau teipio neu fformatio;

- bod testun pob tudalen ar gael yn Gymraeg (gan gynnwys testundolenni gwe, testun a geir o fewn delweddau a thestun o fewn holiaduron a gyhoeddir ar y wefan);

- bod dolenni gwe yn arwain defnyddwyr at gynnwys Cymraeg (os yw'r cynnwys ar gael yn Gymraeg);

- bod dolenni gwe yn gweithio'n llawn ac nad ydynt yn arwain at dudalen wall;

- bod tudalen Saesneg yn cynnwys dolen yn arwain at y dudalen Gymraeg gyfatebol (ac nid yn ôl at yr hafan neu at adran neu dudalen arall);

- bod cynnwys yn gyson â'r cynnwys ar y tudalennau Saesneg cyfatebol (e.e. nad oes cynnwys ar goll neu heb ei diweddaru); a

- bod blychau chwilio ar eich gwefannau yn gweithio'n llawn yn Gymraeg.

3. Rhaid i D anfon datganiad mewnol at bob aelod staff (ac unrhyw drydydd parti perthnasol) sydd yn gyfrifol am lunio a chyhoeddi cynnwys ar ei wefannau o'r methiannau penodol i gydymffurfio â safon 39 a ganfuwyd yn ystod yr ymchwiliad hwn.

4. Fel rhan o'r datganiad a anfonir yn unol â cham gorfodi 3, rhaid i D gynnwys arweiniad i staff a thrydydd partïon yn seiliedig ar ganfyddiadau'r ymchwiliad ar sut y dylid gweithredu er mwyn sicrhau nad oes unrhyw fethiannau tebyg i'r rhai a ganfuwyd yn ystod yr ymchwiliad yn digwydd eto yn y dyfodol.

5. Fel rhan o'r arweiniad a roddir yn unol â cham gorfodi 4, rhaid i D rannu gyda staff a thrydydd partïon unrhyw weithdrefnau a chanllawiau ar sut i sicrhau cydymffurfiaeth â safon 39 wrth lunio a chyhoeddi cynnwys ar gyfer ei wefannau.

6. Rhaid i D ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-5.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 39: Cyngor yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 2. Os yw D fel yr asiantaeth iechyd cyhoeddus genedlaethol ar gyfer pobl Cymru yn cyfeirio at wybodaeth bwysig (e.e. gwybodaeth am achosion iechyd) sydd ond ar gael i'r cyhoedd ar y pryd hynny yn Saesneg (e.e. ar dudalen we ar wefan GIG Lloegr), rwyf yn cynghori D i ddatblygu trefniadau i'w alluogi i gynhyrchu tudalen we gyfatebol ar wefan Iechyd Cyhoeddus Cymru sy'n cynnwys yr un wybodaeth yn Gymraeg cyn gynted a bo modd, er mwyn gwella argaeledd gwybodaeth yn y Gymraeg mewn sefyllfa o'r fath (e.e. cyflwr Brech y Mwncïod).

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

CS1032 Ar 21/07/2022, derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Mae'r achwynydd, sydd yn aelod staff y Cyngor, yn honni i'r Cyngor wrthod ei gais am wersi Cymraeg yn y gweithle. Honnai nad oes yr un aelod staff yn ei adran wedi bod yn llwyddiannus yn eu cais am wersi Cymraeg yn ystod y flwyddyn hon.

09/05/2023

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru ar 09/05/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 130: Mae safon 130 yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ddarparu cyfleoedd yn ystod oriau gwaith:
- i'w gyflogeion gael gwersi Cymraeg sylfaenol, ac
- i gyflogeion sy'n rheoli pobl eraill gael hyfforddiant ar ddefnyddio'r Gymraeg yn eu rôl fel rheolwyr.
Roedd amheuaeth bod y Cyngor wedi methu cydymffurfio gyda rhan gyntaf y safon, ond mae wedi dod i'r amlwg nad gwrthod cais yr achwynydd am wersi Cymraeg wnaeth y Cyngor, a'i fod mewn gwirionedd yn darparu cyfleoedd i'w staff dderbyn gwersi Cymraeg sylfaenol yn y gweithle. Nid yw hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 130.

Safon 131: Rhaid i gorff ddarparu cyfleoedd i gyflogeion, sydd wedi cwblhau hyfforddiant Cymraeg sylfaenol, gael hyfforddiant pellach am ddim er mwyn datblygu eu sgiliau iaith ymhellach. Does dim tystiolaeth bod y Cyngor wedi methu cydymffurfio gyda'r safon yma. Mae gwybodaeth gan y Cyngor yn dangos ei fod yn darparu cyfleoedd i staff gael hyfforddiant pellach i ddatblygu eu sgiliau Cymraeg. Nid yw hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 131.

Safon 132: Mae safon 132 yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ddarparu cyrsiau hyfforddi i'w staff i ddatblygu ymwybyddiaeth o'r Gymraeg; dealltwriaeth o'r ddyletswydd i gydymffurfio â'r safonau; a dealltwriaeth o ddefnyddio'r

Gymraeg yn y gweithle. Yn yr achos yma, dywedodd y Cyngor bod ganddo gwrs sy'n cydymffurfio gyda safon 132, ond nad yw'n gwrs gorfodol i'w holl staff. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 132.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu â chydymffurfio â safon 130 ac 131 ond bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu â chydymffurfio â safon 132.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe wedi methu â chydymffurfio â safon 132.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg rwyf wedi penderfynu gweithredu ymhellach at y diben o atal y methiant rhag parhau neu gael ei ailadrodd. Mae manylion y gweithredu pellach isod.

Safon 132: Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

Disgwylir i unrhyw gynllun gweithredu gael ei baratoi a'i gwblhau yn unol â'r canllawiau sydd wedi eu gosod allan yn yr Adroddiad Ymchwiliad, ac yn unol â'r canllawiau cyffredinol sydd yn y Ddogfen Gyngor atodol hefyd.

1. Rhaid i'r Cyngor baratoi cynllun gweithredu drafft at y diben o sicrhau bod y Cyngor yn cydymffurfio gyda safon 132.

2. Rhaid i'r cynllun gweithredu amlinellu'r camau mae'r Cyngor am eu cymryd fydd yn ei alluogi i gydymffurfio gyda safon 132 yn llawn.

3. Rhaid i'r camau o fewn y cynllun gweithredu gynnwys ymrwymiad gan y Cyngor i:

- Greu a darparu hyfforddiant addas i'w staff i ddatblygu'r elfennau dan safon 132, sef:

- (a) ymwybyddiaeth o'r Gymraeg (gan gynnwys ymwybyddiaeth am hanes yr iaith a'i lle yn niwylliant Cymru);

- (b) dealltwriaeth o'r ddyletswydd i weithredu yn unol â safonau'r Gymraeg;

- (c) dealltwriaeth am y modd y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

- Sicrhau bod yr hyfforddiant yn cael ei ddarparu i'w holl staff fel hyfforddiant gorfodol yn flynyddol fel bod staff newydd a staff presennol yn cymryd rhan.

- Sicrhau ei fod yn cydymffurfio yn llawn gyda safon 132.

4. Rhaid i'r cynllun gweithredu gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- Pwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol am gymryd pob un o'r camau yn y cynllun.

- Sicrhau bod gan aelodau o'r Uwch Dim Rheoli rôl wrth graffu ar gynnydd y Cyngor ar y cynllun.

- Amserlen ar gyfer cyflawni pob un o'r camau o fewn y cynllun gyda phob un o'r camau i'w gyflawni mewn dim mwy na 6 mis o ddyddiad cymeradwyo'r cynllun.

Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gyflwyno cynllun gweithredu drafft yn unol â gofynion adran 80 Mesur y Gymraeg o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

		Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Dinas a Sir Abertawe ar 09/05/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr</u>	13/04/2023	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 1: Mae safon 1 yn berthnasol ar gyfer gohebiaeth y mae D yn ei derbyn yn Gymraeg a mae'n rhaid ateb gohebiaeth Gymraeg yn Gymraeg. Anfonwyd ymateb Saesneg i ohebiaeth Gymraeg ddwy waith er bod P wedi gofyn yn yr ail ohebiaeth am ymateb Cymraeg. Mae D yn egluro taw camgymeriad un tro sydd yma gan fod yr aelod o staff arferol i ffwrdd o'r gwaith ar gyfnod o salwch, fodd bynnag, nid cyfrifoldeb un aelod o staff yw sicrhau cydymffurfiaeth D â'r safonau. Mae D yn nodi bod cyflwyniad wedi cael ei roi mewn cyfarfod tîm staff gweinyddol ym mis Mai 2021. Ni dderbyniwyd copi o'r cyflwyniad wrth dderbyn yr ymateb i'r Hysbysiad Tystiolaeth. Mae D hefyd wedi egluro bod rheolwr yr aelod o staff wedi cynhyrchu Gweithdrefn Safonol (Standard Operating Procedure) er mwyn sicrhau bydd unrhyw ohebiaeth yn derbyn neges o gydnabyddiaeth yn ddwyieithog. Mae'r canfyddiad uchod yn gyfystyr â methiant i gydymffurfio â gofynion safon 1. Dyfarniad y Comisiynydd O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi methu cydymffurfio â safon 1 Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi methu cydymffurfio â safon 1

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 1: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr cynnal hyfforddiant ar ofynion llawn y safonau gohebu, gan gynnwys trefniadau ymarferol ar sut i weithredu'r gofynion; i staff yr Uned Corfforaethol sy'n ateb neu delio ag gohebiaeth yn rheolaidd. Dylid sicrhau fod hyfforddiant o'r fath yn cael ei gynnwys mewn unrhyw sesiynau anwytho ar gyfer aelodau staff newydd a dylid sicrhau fod cyrsiau gloywi yn cael eu cynnal yn rheolaidd.

2. Rhaid i Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr datblygu trefniadau cadarn ar gyfer ymateb i ohebiaeth Gymraeg fel nad yw'n dibynnol ar aelodau staff unigol. Rhaid i'r Bwrdd sicrhau fod trefniadau yn dibynadwy ac yn osgoi trefniadau sy'n agored i wallau dynol.

3. Rhaid i Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 a 2 erbyn 4 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Amserlen: O fewn 4 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr ar 13/04/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

CS106 a CS123(b) Fe wnaeth canlyniadau arolygon gwirio diweddar fy swyddogion o wasanaethau ffôn Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (D), ynghyd â'r ymddygiadau honedig a amlygwyd yn y cwynion isod, greu amheuaeth o fethiant gan D i gydymffurfio â safonau'r Gymraeg yn ymwneud â gwasanaethau ffôn.

Cwynion

Ar 14/01/2022, derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd (CS106). Derbyniais gŵyn arall gan aelod arall o'r cyhoedd ar 25/02/2022 (CS123(b)). Roedd y ddwy gŵyn yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n cwynion dilys. Fe honiwyd yng nghwyn CS106 bod yr achwynydd (P) wedi methu cael gwasanaeth Gymraeg wrth drefnu prawf COVID-19. Nododd y gŵyn bod P wedi cysylltu â rhif ffôn 0300 085 2525 (Hwb Cyfeirio a Chanlyniadau) ar 17 Rhagfyr 2021 a dewis yr opsiwn Gymraeg. Fe nododd P y

11/04/2023

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 8: Pan fydd person yn cysylltu â D ar un o'i brif rifau ffôn, neu ar unrhyw rifau llinell gymorth neu rifau canolfan alwadau, mae safon 8 yn ei gwneud yn ofynnol i D gyfarch y person hwnnw yn Gymraeg. Ar 27 Ionawr 2020 a 1 Tachwedd 2021, fe wiriodd un o fy swyddogion y gwasanaeth ffôn ar brif rif ffôn Ysbyty Glan Clwyd (01745 583 910) fel rhan o fy arolygon gwirio o gydymffurfiaeth D â safonau'r Gymraeg. Yn y ddwy alwad a wnaed, fe wnaeth yr aelod staff a atebodd yr alwad gyfarch fy swyddog yn Saesneg yn unig. Yn achos cwyn CS123(b), fe gysylltodd yr achwynydd â phrif rif ffôn Ysbyty Glan Clwyd ar 21 Chwefror 2022. Honnodd yr achwynydd na wnaeth dderbyn gyfarchiad Cymraeg gan yr aelod o staff a atebodd y ffôn. Ni ddarparodd D unrhyw dystiolaeth i dystiolaethu bod y cyfarchiad dan sylw wedi ei wneud yn Gymraeg. Ar sail y diffyg dystiolaeth a fyddai wedi gwrthbrofi honiad yr achwynydd, ac ar sail bod fy arolygon gwirio wedi canfod achosion eraill o fethiant gan D i gyfarch personau yn Gymraeg ar y rhif hwn, ystyriaf ar sail tebygolrwydd ei fod yn fwy tebygol na pheidio bod D wedi methu â chyfarch yr achwynydd yn Gymraeg yn yr achos hwn hefyd.

Safon 9: Pan fydd person yn ffonio un o rifau ffôn perthnasol D, mae safon 9 yn ei gwneud yn ofynnol i D sicrhau ei fod yn rhoi gwybod i'r person bod gwasanaeth Cymraeg ar gael. Ar 18 Gorffennaf 2019, 09 Medi 2019, 27 Ionawr 2020 a 01 Tachwedd 2021, fe wiriodd un o fy swyddogion y gwasanaeth ffôn ar brif rif ffôn Ysbyty Glan

Bwrdd Iechyd
Prifysgol Betsi
Cadwaladr

cafodd ateb Saesneg yn unig yn egluro nad oedd yr aelod o staff yn gallu siarad Cymraeg. Eglurodd P y cafodd ei drosglwyddo i rifau eraill, ac fe honnodd na dderbyniodd gwasanaeth yn Gymraeg ar yr un rhif. Roedd cwyn CS123(b) gan achwynydd arall (P) yn ymwneud â'r profiad a gafodd wrth gysylltu â rhif ffôn cyffredinol Ysbyty Glan Clwyd (01745 583910) am tua 9:00 21 Chwefror 2022. Roedd P yn honni:

- iddi fethu â derbyn cyfarchiad Cymraeg gan yr aelod o staff a atebodd y ffôn;
- y gofynnodd am wasanaeth Cymraeg gan yr aelod o staff ac y derbyniodd yr ymateb "I'd rather speak in English";
- y gofynnodd P i'r aelod staff am gael siarad â rhywun arall oedd yn medru'r Gymraeg, a throsglwyddwyd yr alwad i aelod arall o staff. Dechreuodd P siarad â'r aelod staff arall yn Gymraeg a honnir iddo ef neu hi ymateb i P gan ddweud "I would rather speak to you in English".

Gwybodaeth am gydymffurfiaeth D â safonau'r Gymraeg

Clwyd (01745 583 910) fel rhan o fy arolygon gwirio o gydymffurfiaeth D â safonau'r Gymraeg. Ni wnaeth D roi gwybod i'r swyddog bod gwasanaeth Cymraeg ar gael yn unol â'r safon mewn unrhyw un o'r galwadau a wnaed. 4.37 Yn achos cwyn CS123(b), fe honnodd yr achwynydd na rhoddodd D wybod bod gwasanaeth Cymraeg ar gael yn ystod yr alwad a wnaeth i brif rif ffôn Ysbyty Glan Clwyd ar 21 Chwefror 2022. Ni wnaeth D ddiwallu gofyniad safon 9 o roi gwybod bod gwasanaeth Cymraeg ar gael ar y ffôn ymhob adeg o'r alwad yr oedd disgwyl iddo ei wneud. Ni rhoddodd D wybod i'r achwynydd ar gychwyn yr alwad bod gwasanaeth Cymraeg ar gael. Dim ond wrth i'r achwynydd gyfleu i'r aelod staff a atebodd y ffôn yn nes ymlaen yn yr alwad ei anfodlonrwydd o fethu â derbyn gwasanaeth ffôn yn Gymraeg, a gwneud cais am wasanaeth Cymraeg, y bu D roi gwybod i'r achwynydd bod yna wasanaeth Cymraeg ar gael (a cheisio cyfeirio'r achwynydd i siaradwr Cymraeg). Ar 01 Tachwedd 2021, fe wnaeth un o fy swyddogion galwad i brif rif ffôn Ysbyty Llandudno fel rhan o fy arolygon gwirio. Ar ôl i'r swyddog ddewis yr opsiwn Gymraeg ar y ffôn, fe wnaeth system ffôn awtomataidd cyfeirio'r alwad i aelod staff nad oedd yn gallu delio â'r swyddog yn Gymraeg. Er gwaethaf i'r swyddog gael eu cyfeirio i rywun nad oedd yn gallu delio â'r alwad yn Gymraeg ar ôl dewis yr opsiwn Gymraeg, fe fethodd D â sicrhau bod yr aelod staff a drosglwyddwyd iddynt wedyn yn mynd ati i roi gwybod i'r swyddog bod yna wasanaeth Cymraeg ar gael ar y ffôn.

Safon 10: Pan fo person yn cysylltu â chorff ar ei brif rif ffôn (neu ar un o'i brif rifau ffôn), neu ar unrhyw rifau llinell

Amlygodd canfyddiadau yr arolygon gwirio a gynhaliwyd yn 2019–20 a 2021–22 amheuon pellach o ddiffyg cydymffurfiaeth â safonau'r Gymraeg ar y rhifau ffôn isod:
- Ysbyty Glan Clwyd (01745 583910)
- Ysbyty Llandudno (03000 850 013).

gymorth neu rifau canolfan alwadau, rhaid i'r corff ddelio â'r alwad yn Gymraeg os yw'r person yn dymuno hynny—
(a) hyd nes ei bod yn angenrheidiol trosglwyddo'r alwad i aelod o staff nad yw'n siarad Cymraeg sy'n gallu darparu gwasanaeth ar bwnc penodol; a
(b) hyd nes nad oes aelod o staff sy'n siarad Cymraeg ar gael i ddarparu gwasanaeth ar y pwnc penodol hwnnw.
Ar 18 Gorffennaf 2019, 9 Medi 2019, 27 Ionawr 2020 a 1 Tachwedd 2021, fe wiriodd un o fy swyddogion y gwasanaeth ffôn ar brif rif ffôn Ysbyty Glan Clwyd (01745 583 910) fel rhan o fy arolygon gwirio o gydymffurfiaeth D â safonau'r Gymraeg. Fe wnaeth D fethu â delio â'r galwadau yn Gymraeg yn unol â gofynion y safon. Yn achos cwyn CS123(b), fe gysylltodd yr achwynydd â rhif ffôn Ysbyty Glan Clwyd ar 21 Chwefror 2022. Fe honwyd y gwnaeth yr aelod o staff a atebodd y ffôn ddelio â'r achwynydd yn Saesneg yn unig, ac fe drosglwyddodd yr aelod o staff yr alwad i aelodau staff nad oeddynt yn gallu delio â'r alwad yn Gymraeg. Ar sail y diffyg tystiolaeth a fyddai wedi gwrthbrofi honiad yr achwynydd, ac ar sail bod fy arolygon gwirio wedi canfod achosion eraill o fethiant gan D i ddelio â galwadau ar y rhif ffôn hwn yn Gymraeg, ystyriaf ar sail tebygolrwydd ei fod yn fwy tebygol na pheidio bod yr atebydd wedi methu â delio â galwad yr achwynydd yn Gymraeg yn yr achos hwn. Ceir tystiolaeth bod yr aelod staff a atebodd yr alwad wedi trosglwyddo'r alwad i rywun arall er mwyn ymateb i gais yr achwynydd i dderbyn gwasanaeth ffôn yn Gymraeg. Ond, roedd y safon yn gofyn bod yr aelod staff a atebodd yr alwad yn delio gydag (o leiaf rhan gyntaf) yr alwad yn Gymraeg, heb orfod trosglwyddo'r alwad i unrhyw un arall. Dim ond os a phan

yr oedd gofyn i ddelio â “phwnc penodol” yr alwad yr oedd caniatâd yn unol â’r safon i drosglwyddo’r alwad i unrhyw un arall. Nid oedd yr alwad yn gofyn i’r aelod staff ddelio â “phwnc penodol” ar y pwynt dan sylw, ond yn hytrach, yn gofyn i gael sgwrs gychwynnol gyda’r galwr a sefydlu beth oedd natur ei alwad. Roedd y weithred o drosglwyddo’r alwad yn gynamserol i rywun arall felly, ynddo’i hun, yn fethiant i gydymffurfio â gofynion safon 10. Ar 1 Tachwedd 2021, fe wnaeth un o fy swyddogion galwad i brif rif ffôn Ysbyty Llandudno fel rhan o fy arolygon gwirio. Ni wnaeth D ddelio â’r alwad yn Gymraeg yn unol â gofynion y safon. Yn achos cwyn CS106, bu’r achwynydd gysylltu â rhif ffôn yr Hwb Cyfeirio a Chanlyniadau ar 17 Rhagfyr 2021. Honnodd yr achwynydd, ar ôl dewis yr opsiwn Gymraeg, y gwnaeth aelod o staff a atebodd y ffôn ddelio gyda’r achwynydd yn Saesneg yn unig, ac fe drosglwyddodd yr aelod o staff yr alwad i aelodau staff nad oeddynt yn gallu delio â’r alwad yn Gymraeg. Yn dilyn ystyriaeth o’r achos, ar ôl i’r achwynydd ddewis derbyn gwasanaeth Cymraeg drwy’r system ffôn awtomataidd, cyfeiriwyd yr alwad at aelod staff i ddelio â’r alwad. Ni wnaeth yr aelod staff gyfarch yr achwynydd yn Gymraeg ac ni wnaeth ddelio â’r alwad yn Gymraeg yn unol â gofynion y safon. Fe wnaeth yr aelod staff drosglwyddo yr alwad at aelod o staff arall cyn bod yr alwad yn gofyn i ddelio â “phwnc penodol” yr alwad. Am nad oedd yr alwad yn gofyn i’r aelod staff ddelio â “phwnc penodol” ar y pwynt hwnnw, nid oedd y safon yn caniatáu i’r alwad gael ei throsglwyddo i unrhyw un arall. Roedd trosglwyddo’r alwad felly, ynddo ei hun, yn enghraifft o fethiant gan D i gydymffurfio â’r gofynion.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi methu cydymffurfio â safonau 8, 9 a 10.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi methu cydymffurfio â safonau 8, 9 a 10.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safonau 8; 9 a 10: Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rwyf yn ei gwneud yn ofynnol i Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (D) baratoi cynllun gweithredu.

Rwyf yn gwneud hyn at y diben o atal methiant D i gydymffurfio â'r ddyletswydd i gydymffurfio â safonau 8; 9 a 10 rhag parhau neu gael ei ailadrodd.

Disgwylir i'r cynllun gael ei baratoi a'i gwblhau yn unol â'r canllawiau cyffredinol a gynhwysir yn "Dogfen Gyngor: Canllaw ar gyfer paratoi cynllun gweithredu yn sgil dyfarniad o fethiant i gydymffurfio â safonau'r Gymraeg."

Rhaid i'r cynllun gweithredu gynnwys yr wybodaeth ganlynol:

- disgrifiad o bob un o'r camau y bydd D yn eu cymryd i sicrhau, pan fydd person yn cysylltu â D ar ei rifau ffôn perthnasol:

- bod D yn cyfarch y person hwnnw yn Gymraeg, yn unol â gofynion safon 8;

- bod D yn rhoi gwybod i'r person bod gwasanaeth Cymraeg ar gael, yn unol â gofynion safon 9;
- bod D, yn unol â gofynion safon 10, yn delio â'r alwad yn Gymraeg os yw'r person yn dymuno hynny—
 - (a) hyd nes ei bod yn angenrheidiol trosglwyddo'r alwad i aelod o staff nad yw'n siarad Cymraeg sy'n gallu darparu gwasanaeth ar bwnc penodol; a
 - (b) hyd nes nad oes aelod o staff sy'n siarad Cymraeg ar gael i ddarparu gwasanaeth ar y pwnc penodol hwnnw.
- amserlen ar gyfer cyflawni pob un o'r camau (gan gynnwys unrhyw gerrig milltir), gyda phob un o'r camau i'w cyflawni mewn dim mwy na 6 mis o'r dyddiad y mae'r Comisiynydd yn cymeradwyo'r cynllun;
- pwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol am weithredu pob un o'r camau a nodir yn y cynllun;
- pwy o'r Uwch Dîm Rheoli sydd yn gyfrifol am graffu ar gynnydd D yn erbyn y cynllun gweithredu;
- disgrifiad o'r drefn oruchwyllo a fabwysiedir i sicrhau cyflawniad y cynllun;
- yr adnoddau (e.e. cyllid/staff) sydd eu hangen i gyflawni pob un o'r camau.

Safon 8

Disgwylir i'r cynllun gweithredu, ymysg camau eraill, gynnwys camau i sicrhau—

- bod D yn codi ymwybyddiaeth yr holl staff sy'n gyfrifol am ateb galwadau ar ei rifau ffôn perthnasol o'r ddyletswydd i gyfarch personau yn Gymraeg yn unol â gofynion safon 8 ac o sut a phryd y mae'n rhaid cyfarch personau yn Gymraeg er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â'r safon.

Disgwylir i D sicrhau'r uchod drwy wneud y canlynol (ond heb fod yn gyfyngedig i wneud y canlynol):

- darparu sesiwn hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith (y mae D wedi'i

drefnu fel y prif ffordd o sicrhau bod staff yn ymwybodol o ofynion safon 8) i bob rheolwr ac aelod staff sy'n gyfrifol am sicrhau bod D yn cyfarch personau yn Gymraeg ar ei rifau ffôn perthnasol;

- sicrhau bod cardiau 'Sut i ateb y ffôn' (ac unrhyw gweithdrefnau a chanllawiau eraill perthnasol) wedi eu dosbarthu i, ac yn cael eu defnyddio gan, bob rheolwr ac aelod o staff sydd yn gyfrifol am sicrhau bod D yn cyfarch personau yn Gymraeg ar ei rifau ffôn perthnasol.

Safon 9

Disgwylir i'r cynllun gweithredu, ymysg camau eraill, gynnwys camau i sicrhau—

- bod holl rifau ffôn perthnasol D yn rhoi gwybod i bersonau sy'n galw bod gwasanaeth Cymraeg ar gael ar y ffôn, ymhob adeg o'r alwad y disgwylir ei wneud yn unol â safon 9.

Mae hyn yn cynnwys sicrhau bod D yn rhoi gwybod bod gwasanaeth Cymraeg ar gael ar y ffôn:

- ar ddechrau unrhyw alwad (e.e. gan roi gwybod drwy system ffôn awtomataidd ac/neu drwy'r aelod staff a atebir yr alwad yn rhoi gwybod ac/neu drwy'r aelod staff yn dechrau'r sgwrs yn Gymraeg yn syth), ac
- pan fo aelod staff yn trosglwyddo'r alwad i aelod staff arall (sy'n gallu darparu gwasanaeth ar bwnc penodol yr alwad yn Gymraeg).

- os nad yw D yn cydymffurfio â safon 9 mewn unrhyw fodd arall, bod D yn sefydlu system ffôn awtomataidd ar y rhif ffôn sy'n rhoi gwybod i bob galwr ar ddechrau'r alwad bod gwasanaeth Cymraeg ar gael ar y ffôn, drwy roi dewis iddynt dderbyn gwasanaeth Cymraeg (neu Saesneg) gan bwyso rhif penodol ar y ffôn.

- bod pob canllaw a roddir i staff er mwyn sicrhau eu bod yn gweithredu yn unol â gofynion safon 9 yn egluro'r camau y mae'n rhaid i staff eu cymrydmewn galwad ffôn er mwyn diwallu dyletswyddau safon 9 yn llawn.

Mae hyn yn cynnwys sicrhau bod pob canllaw yn cyfleu'r canlynol:

- sut a phryd y mae'n rhaid i staff, sy'n ateb galwadau ar rifau ffôn lle atebir yr alwad yn syth gan aelod staff (ac nid gan system ffôn awtomataidd), roi gwybod i bersonau bod yna wasanaeth Cymraeg ar gael ar y ffôn (os nad yw hynny eisoes yn glir i'r person oherwydd bod yr aelod staff wedi dechrau'r sgwrs gyda'r person yn Gymraeg yn syth),

- sut a phryd y mae'n rhaid i staff roi gwybod y bydd gwasanaeth Cymraeg yn parhau ar gael ar y ffôn wrth i'r aelod staff drosglwyddo'r alwad i aelod staff arall (sy'n gallu darparu gwasanaeth ar bwnc penodol yr alwad yn Gymraeg).

Safon 10

Disgwylir i'r cynllun gweithredu, ymysg camau eraill, gynnwys camau i sicrhau—

- os yw person yn cysylltu ag un o rifau ffôn perthnasol D, bod D yn delio â'r alwad yn Gymraeg os yw'r person yn dymuno hynny—

- (a) hyd nes ei bod yn angenrheidiol trosglwyddo'r alwad i aelod o staff nad yw'n siarad Cymraeg sy'n gallu darparu gwasanaeth ar bwnc penodol; a
- (b) hyd nes nad oes aelod o staff sy'n siarad Cymraeg ar gael i ddarparu gwasanaeth ar y pwnc penodol hwnnw.

Mae hyn yn cynnwys sicrhau'r canlynol os yw'r person yn dymuno i D ddelio â'r alwad dan sylw yn Gymraeg:

- (yn dilyn gwneud y cyfarchiad cyntaf i'r person yn Gymraeg yn unol â safon 8), bod unrhyw gyfarchiadau eraill y mae D yn eu gwneud i'r person hwnnw yn ystod yr alwad yn cael eu gwneud yn Gymraeg;
- bod yr aelod staff sy'n ateb yr alwad yn gallu sefydlu natur yr alwad, cynnal sgwrs gychwynnol a delio ag unrhyw ymholiad nad yw'n ymwneud â "phwnc penodol" (e.e. ymholiad cyffredinol), yn Gymraeg;
- sicrhau nad yw'r alwad yn cael ei throsglwyddo gan yr aelod staff sy'n ateb y ffôn i aelod staff arall er mwyn delio â hi yn Gymraeg, cyn bod yr alwad yn gofyn i ddelio â "phwnc penodol" (e.e. mater arbenigol);
- unwaith y mae'r alwad yn gofyn i ddelio â "phwnc penodol", ac nad yw'r aelod staff sy'n ateb yr alwad yn gallu delio â'r pwnc penodol yn Gymraeg ei hun, bod D yn gwirio a oes aelod o staff ar gael sy'n gallu delio â phwnc penodol yr alwad yn Gymraeg, ac os oes un ar gael, bod yr atebydd yn trosglwyddo'r alwad i'r aelod staff hwnnw i ddelio â'r pwnc penodol yn Gymraeg.
- bod D yn ddiwygio ei holl weithdrefnau, polisïau a chanllawiau (a dogfennau perthnasol eraill) sy'n berthnasol i gydymffurfio â safon 10 i sicrhau bod holl ofynion safon 10 yn cael eu hadlewyrchu yn glir ac yn gywir.

		Mae hyn yn cynnwys diwygio, ond nid yw'n gyfyngedig i ddiwygio, pob canllaw a roddir i staff er mwyn sicrhau eu bod yn gweithredu yn unol â gofynion safon 10. Amserlen: Rhaid i D lunio drafft cyntaf o'r cynllun gweithredu a rhoi'r drafft hwnnw i'r Comisiynydd o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd. Erbyn 4 wythnos o ddyddiad cyflawni y cam gweithredu olaf a gynhwysir yn y cynllun gweithredu, rhaid i D ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cyflawni pob un o'r camau gweithredu yn y cynllun gweithredu (erbyn y dyddiad cyflawni perthnasol ar gyfer cyflawni pob cam unigol). Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr ar 11/04/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Gweinidogion</u> <u>Cymru</u>	CS1068 Ar 13/10/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Cysylltodd yr achwynydd gyda'r Comisiynydd ar ôl derbyn ymateb gyda'r Saesneg yn gyntaf ar ôl iddo gyflwyno cwyn yn 06/04/2023	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 6: Mae safon 6 yn gofyn i sefydliadau sy'n anfon yr un ohebiaeth yn Gymraeg a Saesneg, i beidio â thrin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Derbyniodd yr achwynydd e-bost awtomataidd gan Weinidogion Cymru mewn ymateb i gŵyn yr anfonodd at Ddrafnidiaeth Cymru. Roedd y testun Saesneg yn

Gymraeg i Drafnidiaeth Cymru. Fe wnaeth yr achwynydd esbonio bod rhaid iddo ddarllen drwy'r Saesneg cyn gweld bod testun Cymraeg hefyd.

ymddangos gyntaf ac nid oedd modd i'r achwynydd weld bod testun Cymraeg hyd nes ar ôl iddo ddarllen y fersiwn Saesneg. Er mwyn cydymffurfio gyda safon 6 roedd angen i Weinidogion Cymru sicrhau bod modd i'r derbynnydd weld y testun Cymraeg heb orfod cymryd camau ychwanegol. Gan nad oedd modd i'r achwynydd weld y fersiwn Gymraeg o'r e-bost wrth ei agor, nid wyf o'r farn bod Gweinidogion Cymru wedi cydymffurfio gyda safon 6 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 6.

Datganiad gweithredu pellach

Ar y sail bod Gweinidogion Cymru wedi cymryd camau i gywiro'r methiant i gydymffurfio rwyf wedi penderfynu peidio â gweithredu ymhellach yn yr achos hwn yn unol ag adran 78 Mesur y Gymraeg.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 06/04/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor Bro Morgannwg

CS1036 Ar 08/08/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau

06/04/2023

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 42: Mae safon 42 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod unrhyw drwyddedau neu dystysgrifau a fydd yn eu llunio yn cael eu llunio yn Gymraeg. Oherwydd gofynion

adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Derbyniais gŵyn am ddiffyg darpariaeth honedig o dystysgrif geni dwyieithog i unigolion oedd yn dymuno cyfweliad cofrestru Saesneg gyda'r Cyngor. Gwnaeth yr achwynydd a'i bartner, sy'n ddysgwyr Cymraeg, wneud cais am gyfweliad cofrestru genedigaeth gyda'r Cyngor. Nid oedd yr achwynydd na'i bartner yn hyderus i wneud y cyfweliad yma yn Gymraeg ac felly, trefnwyd apwyntiad Saesneg i gofrestru'r enedigaeth. Yn ôl yr achwynydd, ni gynhigiwyd dystysgrif geni ddwyieithog iddynt gan fod y Cyngor yn tybio (yn anghywir) mai Saesneg oedd dewis iaith y ddau yn sgil y cais am gyfweliad cofrestru Saesneg.

Deddf Genedigaethau a Marwolaethau 1953, nid oes modd i Gyngor Bro Morgannwg ddarparu dystysgrif geni uniaith Gymraeg yn y sefyllfa yma. Medrir darparu dystysgrif ddwyieithog neu dystysgrif uniaith Saesneg yn unig. Tystysgrif uniaith Saesneg a roddwyd i'r achwynydd a'i bartner. Ni roddwyd dewis iddynt p'un ai dystysgrif ddwyieithog neu uniaith Saesneg oedd eu dymuniad. Mae hyn yn groes i ofynion safon 42 ac yn fethiant i gydymffurfio.

Safon 81: Mae safon 81 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff hybu a hysbysebu unrhyw wasanaeth Cymraeg a ddarperir ganddo, a gwneud hynny yn Gymraeg. Mae 'hybu' a 'hysbysebu' yn cynnwys corff yn hyrwyddo ac yn codi ymwybyddiaeth ynghylch y gwasanaeth Cymraeg yn rhagweithiol drwy roi sylw i'r ffaith bod gwasanaeth Cymraeg ar gael ac yn annog defnydd o'r gwasanaeth hwnnw. Yn yr achos yma, ni fu unrhyw hybu na hyrwyddo rhagweithiol o wasanaethau'r Cyngor yn Gymraeg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio â gofynion safon 81.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu cydymffurfio â safonau 42 ac 81.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu cydymffurfio â safonau 42 ac 81.

Datganiad ar y gweithredu pellach

			Safon 42: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg 1. Rhaid i'r Cyngor ddiwygio'r weithdrefn ar gyfer trefnu apwyntiad i gofrestru genedigaeth er mwyn sicrhau ei fod yn rhagweithiol wrth gynnig darparu tystysgrif genedigaeth ddwyieithog i bawb. 2. Rhaid i'r Cyngor godi ymwybyddiaeth staff y ganolfan gyswllt am y weithdrefn newydd sydd mewn lle wrth drefnu apwyntiad cofrestru, ac am yr angen i ofyn a ddymunir derbyn tystysgrif ddwyieithog ai peidio. 3. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 a 2. Amserlen: O fewn tri mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bro Morgannwg ar 06/04/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Gweinidogion Cymru</u>	CS1044 a CS1064 Ar 30/08/2022 a 4/10/2022 derbyniais gwynion gan ddau aelod o'r cyhoedd. Roedd y cwynion yma yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gwynion dilys. Roedd y ddau aelod o'r cyhoedd yn anfodlon bod y cyhoeddiadau ar orsaf trenau	06/04/2023	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 87: Mae safon 87 yn gofyn i Weinidogion Cymru sicrhau bod cyhoeddiadau dros systemau annerch cyhoeddus yn cael eu gwneud yn Gymraeg a bod y Gymraeg i'w chlywed gyntaf. Cysylltodd dau achwynydd gyda mi i ar ôl clywed cyhoeddiadau sain Saesneg yn unig yng ngorsaf Bangor. Cadarnhaodd Gweinidogion Cymru nad oedd y cyhoeddiadau sain ar yr orsaf yn cael eu

Bangor yn Saesneg yn unig.

gwneud yn Gymraeg. Gan nad oedd y cyhoeddiadau sain a wnaed dros y systemau annerch cyhoeddus yng ngorsaf Bangor yn cael eu gwneud yn Gymraeg, rwyf yn dyfarnu fod Gweinidogion Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 87 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 87.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Gweinidogion Cymru wedi methu cydymffurfio â safon 87.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 87: Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

Rwy'n ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru i baratoi cynllun gweithredu drafft at y diben o sicrhau fod Gweinidogion Cymru yn cydymffurfio â gofynion safon 87 wrth wneud cyhoeddiadau sain mewn gorsafoedd sydd o dan eu cyfrifoldeb.

Rhaid i'r cynllun gweithredu drafft gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- Disgrifiad o bob un o'r camau y bydd Gweinidogion Cymru y neu cymryd i sicrhau bod cyhoeddiadau sain mewn gorsafoedd yn cydymffurfio â safon 87
- Pwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol am gymryd pob un o'r camau (gan gynnwys unrhyw gerrig milltir)

- Yr adnoddau (eg cyllid / staff / hyfforddiant) sydd eu hangen i gyflawni pob un o'r camau.

Dylai'r cynllun gweithredu gynnwys camau i sicrhau—

- bod Gweinidogion Cymru yn cynnal awdit o'r holl systemau sain ar orsafoedd i asesu a ydynt yn cydymffurfio â gofynion safon 87,
- bod Gweinidogion Cymru yn cydymffurfio yn llawn gyda gofynion safon 87 wrth wneud cyhoeddiadau sain ar orsafoedd sydd o dan eu cyfrifoldeb o fewn 9 mis o ddyddiad cymeradwyo'r cynllun gweithredu.

Amserlen:

Rhaid i Weinidogion Cymru lunio drafft cyntaf o'r cynllun gweithredu a rhoi'r drafft hwnnw i'r Comisiynydd o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhodddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 06/04/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Cyngor Sir y Fflint

CS1055 Ym mis Tachwedd 2021, cyflwynodd y Comisiynydd Adroddiad Terfynol ymchwiliad CSG803 i Gyngor Sir y Fflint (Cyngor) oedd yn dyfarnu eu bod wedi methu â chydymffurfio â Safon 19. Roedd yr Hysbysiad Penderfynu yn ei wneud yn ofynnol

27/03/2023

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Dyma'r cam gorfodi a roddwyd i'r Cyngor yn sgil ymchwiliad CSG803: Safon 19

Cam gorfodi

1. Rhaid i Gyngor Sir y Fflint wneud y canlynol:

o Ail-ystyried gofynion Safon 19

o Adolygu ei ganllawiau i adlewyrchu gofynion y safon

i'r Cyngor gymryd camau penodol i atal y methiant rhag parhau neu rhag cael ei ailadrodd. Roedd rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth eu bod wedi cwblhau'r cam gorfodi o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol. Ar gais y Cyngor, rhoddwyd 6 mis ychwanegol hyd 01/09/22 i'r Cyngor gwblhau rhan benodol o Gam Gorfodi 1. Wedi'r cyfnod estynedig yma, cafwyd cais pellach gan y Cyngor am 5 mis ychwanegol i gyflawni'r Cam Gorfodi yn llawn. Cododd hyn amheuaeth nad oedd y Cyngor wedi cydymffurfio â gofynion rhan benodol o'r Cam Gorfodi hysbysiad cydymffurfio CSG803 o fewn yr amserlen na'r estyniad a roddwyd iddynt.

o Newid ei drefniant delio â galwadau ffôn i gydymffurfio â gofynion Safon 19
o Hyfforddi staff perthnasol am ofynion y safon
2. Rhaid i Gyngor Sir y Fflint ddarparu tystiolaeth i mi ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1.
Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol

Ystyried cydymffurfiaeth â'r cam gorfodi
3.2 Wrth wneud cais am yr estyniad cyntaf i gwblhau'r cam penodol o Gam Gorfodi 1 yn Chwefror 2021, dywedodd y Cyngor: "Mae gan fwy na 2300 o weithwyr rifau ffôn uniongyrchol. Bydd angen i ni archwilio sgiliau, capasiti ac adnoddau presennol er mwyn sicrhau bod datrysiadau effeithiol ar waith ar gyfer y gweithwyr hyn. Bydd angen i ni adolygu gallu ein technoleg bresennol hefyd a gweithredu datrysiadau teleffoni newydd os oes angen. Hoffem estyniad ar gyfer newid ein trefniadau delio gyda galwadau er mwyn rhoi amser i'n gwasanaethau roi datrysiadau teleffoni amgen ar waith, fel caniatáu i gwsmeriaid ddewis iaith, a gwneud trefniadau amgen o fewn gwasanaethau eraill. Hoffem ofyn am estyniad o 6 mis i sicrhau bod pob gwasanaeth a gweithiwr sy'n darparu rhifau deialu uniongyrchol yn gallu bodloni'r gofynion yn llawn."
3.3 Yn yr ail gais am estyniad gwnaethpwyd ar 31/08/22, dywedodd y Cyngor:
"[...] Rydym wedi cyflogi trydydd parti sydd ar hyn o bryd yn darparu gwasanaeth ateb galwadau dwyieithog y tu allan i oriau ar gyfer y Cyngor. Mae'r darparwr wedi cytuno, mewn egwyddor, i ddarparu gwasanaeth Cymraeg ar gyfer galwadau deialu uniongyrchol i'r Cyngor lle nad yw swyddog yn siarad Cymraeg.

Rydym yn gweithio gyda'r darparwr i weld sut y bydd yr agweddau technegol yn gweithio e.e. llwybro galwadau ac unrhyw drefniadau ychwanegol y bydd angen iddynt eu rhoi ar waith i ddarparu'r gwasanaeth. Bydd angen i ni gyfleu newidiadau pwysig i'n gweithlu hefyd. Rydym yn cwrdd â'r darparwr ym mis Medi i fynd rhagddi gyda'n cynlluniau a chadarnhau costau. Unwaith y cytunir arnynt, bydd angen cyflwyno'r cynigion i'r Tîm Prif Swyddogion i'w cymeradwyo. Mae hyn yn golygu na fydd ein cynnig ar gyfer ymateb i alwadau Cymraeg drwy rifau deialu uniongyrchol, yn anffodus, ar waith erbyn 1 Medi, 2022. Yn dilyn cymeradwyaeth gan y Tîm Prif Swyddogion, bydd cynllun gweithredu yn cael ei ddatblygu a fydd yn nodi'r amserlen ar gyfer rhoi'r cynnig ar waith. Caiff copi o'r cynllun gweithredu hwn ei anfon atoch cyn gynted â phosibl."

3.4 Yn eu tystiolaeth i'r ymchwiliad yma, mae'n ymddangos bod y gwaith o drafod gyda'r trydydd parti wedi cychwyn ym mis Mehefin 2022. Mae'n ymddangos, o gais y Cyngor am estyniad ym mis Chwefror 2022, eu bod dal i geisio canfod datrysiad mewnol fuasai yn eu galluogi i gydymffurfio gyda'r Safon hon.

3.5 Fodd bynnag, mae Mehefin 2022 dros 6 mis ar ôl i'r Adroddiad Terfynol gael ei gyhoeddi. Er fy mod yn derbyn bod gwaith mewnol ac ystyriaethau cyn bod modd cychwyn trafod gyda thrydydd parti, mae'n destun pryder i mi, os oedd yn dod yn amlwg i'r Cyngor eu bod yn mynd i orfod dibynnu ar wasanaeth allanol i allu cydymffurfio, nad oedd y trafodaethau hynny wedi cychwyn yn gynharach. Dylai sefydliad ystyried, wrth dderbyn Adroddiad Arfaethedig ac felly cyn derbyn Adroddiad Terfynol, sut y byddent yn mynd

ati i gydymffurfio gydag unrhyw gamau gorfodi yn ystod yr amser sydd wedi ei bennu i'w cwblhau. Dylai ystyriaeth gydwybodol gael ei roi i amserlen unrhyw Gamau Gorfodi sydd yn cael eu gosod yn yr Adroddiad Arfaethedig. Dylai'r Cyngor fod wedi rhoi gwybod i'r Comisiynydd fel rhan o'u sylwadau yn ymateb i'r Adroddiad Arfaethedig os oedd rheswm penodol nad oedd y Cyngor am allu cydymffurfio gyda'r Camau Gorfodi arfaethedig o fewn yr amser oedd wedi ei bennu i'w cwblhau. Nid ydi disgwyl hyd bron i'r diwrnod olaf mae'r Camau Gorfodi i fod wedi eu cwblhau i ofyn am estyniad yn dderbyniol.

3.6 Fodd bynnag, o dystiolaeth y Cyngor, mae'n ymddangos i mi eu bod nawr wedi buddsoddi mewn gwasanaeth sydd wedi eu galluogi i gydymffurfio gyda'r Hysbysiad Penderfynu. Mae'r gwasanaeth yma nawr yn fyw ac felly bod y Cyngor yn gallu cynnig gwasanaeth i ddefnyddwyr sydd yn cydymffurfio gyda Safon 19 yn llawn.

3.7 Rwyf hefyd yn falch i ddarllen am y system monitro siopwr dirgel mae'r Cyngor wedi ei roi mewn lle er mwyn gwerthuso eu gwasanaeth a bod trafodaethau cyson am barhau gyda'r trydydd parti. Mae'r gwaith mae'r Cyngor wedi ei ddatblygu gyda Choleg Cambria hefyd yn galonogol ac anogaf y Cyngor i barhau gyda'r bartneriaeth yna i geisio cynyddu sgiliau Cymraeg ei staff.

3.8 Hoffwn fodd bynnag ei wneud yn glir fod y Cyngor yn eu tystiolaeth wedi cyfeirio at rifau ffôn uniongyrchol 'cyhoeddedig' ar eu gwefan mewn un rhan o'u hymateb. Hoffwn atgoffa'r Cyngor bod Safon 19 yn cynnwys unrhyw rif ffôn uniongyrchol sydd ar gael i'w defnyddio gan y cyhoedd. Gall hynny gynnwys rhifau wedi eu cyhoeddi

ar wefan y Cyngor ond hefyd rhifau sydd wedi eu nodi mewn pennyn llythyr i'r cyhoedd neu fel rhan o fanylion cyswllt mewn llofnod e-bost sydd yn cael ei yrru yn allanol. Hyderaf fod y Cyngor wedi gwneud trefniadau pwrpasol gyda'r trydydd parti sydd yn cwmpasu'r holl oblygiadau hynny.

Dyfarniad a fu methiant i gydymffurfio â Hysbysiad Penderfynu Ymchwiliad CSG803

3.9 Dyfarnaf fod y Cyngor wedi methu cydymffurfio gyda'r Hysbysiad Penderfynu o fewn yr amser estynedig rhoddwyd iddynt gwblhau Cam Gorfodi 1 yn llawn.

3.10 Rhaid nodi fodd bynnag fod tystiolaeth y Cyngor yn dangos eu bod bellach wedi sicrhau trefniant sydd yn golygu eu bod yn gallu cydymffurfio gyda Safon 19 a Hysbysiad Penderfynu ymchwiliad CSG803. Fodd bynnag gofynnaf i'r Cyngor barhau i werthuso ei wasanaeth yn rheolaidd ac i sicrhau fod y trefniant gyda'r trydydd parti yn bwrpasol i gwmpasu holl oblygiadau safon 19.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Cyngor Sir y Fflint wedi methu cydymffurfio â Hysbysiad Penderfynu Ymchwiliad CSG803.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Sir y Fflint wedi methu cydymffurfio â Hysbysiad Penderfynu Ymchwiliad CSG803.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i'r Cyngor gael gweithdrefn ble os oes ymchwiliad yn cael ei gynnal gan Gomisiynydd y Gymraeg, bod ystyriaeth gydwybodol yn cael ei roi i amserlen unrhyw Gamau Gorfodi sydd yn cael eu gosod gan y Comisiynydd yn yr Adroddiad Arfaethedig. Dylai'r Cyngor ystyried yr amserlen yn ofalus, gan roi gwybod i'r Comisiynydd fel rhan o'u sylwadau yn ymateb i'r Adroddiad Arfaethedig os oes rheswm penodol na all y Cyngor gydymffurfio gyda Chamau Gorfodi arfaethedig o fewn yr amser sydd wedi ei bennu i'w cwblhau.

2. Rhaid i'r Cyngor greu canllaw ar gyfer staff perthnasol ble os oes Camau Gorfodi yn cael eu gosod gan y Comisiynydd, bod gweithdrefn mewn lle i sicrhau fod y Camau yn cael eu cwblhau yn unol â'r amserlen.

3. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 - 2.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Argymhellion yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Atgoffaf y Cyngor bod Safon 19 yn cynnwys unrhyw rif ffôn uniongyrchol sydd ar gael i'w defnyddio gan y cyhoedd. Gall hynny gynnwys rhifau wedi eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor ond hefyd rhifau sydd wedi eu nodi mewn pennyn llythyr i'r cyhoedd neu fel rhan o fanylion cyswllt mewn llofnod e-bost sydd yn cael ei yrru yn allanol.

Gofynnaf i'r Cyngor sicrhau eu bod wedi gwneud trefniadau pwrpasol gyda'r trydydd parti sydd yn cwmpasu holl ofynion y Safon.

	2. Dylai'r Cyngor barhau gyda'u gwaith monitro o'r gwasanaeth yn unol â Safon 19 i sicrhau safon. 3. Dylai'r Cyngor barhau gyda'u ymdrechion i gynyddu capasiti sgiliau Cymraeg y gweithlu. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Sir y Fflint ar 27/03/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Gweinidogion Cymru</u> CS1033 Ar 29/07/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Cyflwynodd yr achwynydd gŵyn am y ffaith bod 'togl' dewis iaith ar borth ar y wefan 'GwerthwchiGymru' yn ddiffygiol, ac yn achosi iddo orfod cychwyn o'r newydd gyda'r broses ar y fersiwn Gymraeg yn hytrach na throsglwyddo i'r un dudalen ag oedd ar y fersiwn Saesneg. Cyfeiriodd yr achwynydd hefyd at ddolen o neges e-bost a oedd yn ei gyfeirio at y wefan Saesneg.	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 6: Er mwyn cydymffurfio gyda safon 6 pan mae Gweinidogion Cymru yn llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg gyfatebol o ohebiaeth, rhaid iddo beidio â thrin y fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Yn yr achos yma cafodd safon 6 ei gynnwys yng nghylch gorchwyl yr ymchwiliad gan bod amheuaeth bod gohebiaeth Gymraeg yn cynnwys dolen i ochr Saesneg porth GwerthwchiGymru. Ar ôl derbyn tystiolaeth gan Weinidogion Cymru fe ddaeth i'r amlwg bod yr ohebiaeth anfonwyd at yr achwynydd yn Saesneg. Gan bod yr ohebiaeth anfonwyd at yr achwynydd yn Saesneg nid yw'r ffaith bod y ddolen yn yr ohebiaeth yn arwain at ochr Saesneg y porth GwerthwchiGymru yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 6. Safon 55: Os oes gan sefydliad dudalen Gymraeg ar eu gwefan sydd yn cyfateb i dudalen Saesneg, rhaid i'r corff nodi'n glir ar y dudalen Saesneg bod y dudalen hefyd ar gael yn Gymraeg, a darparu dolen uniongyrchol at y

dudalen Gymraeg. Yn yr achos yma, fe gysylltodd achwynydd gyda'r Comisiynydd i esbonio nad oedd modd newid o un iaith i'r llall ar y porth GwerthwchiGymru er bod dolen ar dudalennau Saesneg y porth. Cadarnhaodd Gweinidogion Cymru nad oedd y ddolen yn arwain yr achwynydd at dudalen Gymraeg cyfatebol ond yn hytrach ar dudalen flaen y porth. Gan nad oedd y ddolen ar dudalennau Saesneg y porth yn arwain yr achwynydd at dudalen Gymraeg cyfatebol ond yn hytrach ar dudalen flaen y porth, nid wyf o'r farn bod Gweinidogion Cymru wedi cydymffurfio gyda safon 55 yn yr achos yma.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Gweinidogion Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 6 ond bod Gweinidogion Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 55.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Gweinidogion Cymru wedi methu â chydymffurfio â safon 55.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 55: Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg
Rwy'n ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru i baratoi cynllun gweithredu drafft at y diben o sicrhau eu bod yn cydymffurfio â gofynion safon 55 mewn perthynas â'r porth GwerthwchiGymru.

Rhaid i'r cynllun gweithredu drafft gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- Disgrifiad o bob un o'r camau y bydd Gweinidogion Cymru yn eu cymryd i sicrhau ei fod yn cydymffurfio gyda safon 55 mewn perthynas â'r porth GwerthwchiGymru er mwyn sicrhau bod pob tudalen Saesneg yn cynnwys dolen sy'n arwain yn uniongyrchol i dudalen gyfatebol Gymraeg yn hytrach nag i'r hafan.

- Pwy fydd yn gyfrifol ac yn atebol am gymryd pob un o'r camau (gan gynnwys unrhyw gerrig milltir)

- Yr adnoddau (eg cyllid / staff) sydd eu hangen i gyflawni pob un o'r camau.

Bod Gweinidogion Cymru yn cydymffurfio yn llawn gyda gofynion safon 55 mewn perthynas â'r porth GwerthwchiGymru erbyn mis Gorffennaf 2024.

Amserlen: Rhaid i Weinidogion Cymru lunio drafft cyntaf o'r cynllun gweithredu a rhoi'r drafft hwnnw i'r Comisiynydd o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 2: Argymhelliad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

Rwy'n argymhell bod Gweinidogion Cymru yn cymryd camau i sicrhau ei bod yn cadarnhau dewis iaith unigolion sy'n cofrestru ar gyfer gwasanaethau GwerthwchiGymru er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio gyda safon 2 wrth anfon gohebiaeth atynt.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Weinidogion Cymru ar 14/03/2023.

Bwrdd Iechyd
Prifysgol Betsi
Cadwaladr

CS1020 Ar 09/06/2022, derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Roedd y gŵyn yn ymwneud ag ymweliad aelod o'r cyhoedd (P) a'i blentyn ag Ysbyty Glan Clwyd ar 30 Mehefin 2022. Enw Cymraeg sydd ar blentyn P. Fe honnodd P bod meddyg wedi dod i helpu ei blentyn ar ôl iddi lewygu o flaen prif ddrws yr ysbyty ac y bu'r meddyg ofyn i'r plentyn, ar ôl clywed ei henw, "Have you got a nickname? There's no way I can pronounce that name". Teimlodd P yr oedd geiriau honedig y meddyg yn dangos diffyg parch tuag at ei blentyn.

10/03/2023

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Safon 102: Er mwyn cydymffurfio â safon 102, mae'n ofynnol i D ddarparu cyrsiau hyfforddi er mwyn i'w gyflogeion ddatblygu eu hymwybyddiaeth o'r Gymraeg, eu dealltwriaeth o'r ddyletswydd i weithredu yn unol â safonau'r Gymraeg a'u dealltwriaeth am y modd y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle. Mae safon 102 yn gosod dyletswydd ar D i ddarparu cyrsiau'r hyn i bob un o'i gyflogeion presennol. Fodd bynnag, nid oes tystiolaeth bod D wedi sicrhau bod pob un o'i gyflogeion wedi bod ar gyrsiau hyfforddi yn unol â safon 102. Mae tystiolaeth bod D wedi darparu cyrsiau hyfforddi i gyfran o'i gyflogeion yn unig.

Safon 103: Mae safon 103 yn ei gwneud yn ofynnol i D sicrhau ei fod yn darparu gwybodaeth i'w holl gyflogeion newydd er mwyn codi eu hymwybyddiaeth o'r Gymraeg. Mae D yn trefnu i'r wybodaeth hon gael ei darparu fel rhan o sesiynau anwytho i staff newydd ar ddechrau eu cyfnod gyda'r sefydliad. Nid oes tystiolaeth bod D wedi sicrhau bod ei holl gyflogeion newydd wedi derbyn gwybodaeth er mwyn codi eu hymwybyddiaeth o'r Gymraeg drwy'r sesiynau anwytho dan sylw, gan nad yw D yn casglu nac yn cofnodi'r data hwn. Ystyriaf felly bod D wedi darparu gwybodaeth i gyfran o'i gyflogeion newydd yn unig.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi methu â chydymffurfio â safonau 102 ac 103.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi methu â chydymffurfio â safonau 102 ac 103.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safonau 102 a 103: Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Yn unol â safon 102, rhaid i D ddarparu cyrsiau hyfforddi i bob un o'i gyflogeion presennol er mwyn iddynt ddatblygu—

- ymwybyddiaeth o'r Gymraeg (gan gynnwys ymwybyddiaeth am hanes yr iaith a'i lle yn niwylliant Cymru);

- dealltwriaeth o'r ddyletswydd i weithredu yn unol â safonau'r Gymraeg; ac

- dealltwriaeth am y modd y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

2. Yn unol â safon 103, rhaid i D ddarparu gwybodaeth i bob un o'i gyflogeion newydd er mwyn codi eu hymwybyddiaeth o'r Gymraeg (drwy sicrhau bod pob cyflogai newydd wedi bod ar gwrs ymwybyddiaeth iaith Gymraeg sy'n cynnwys yr wybodaeth hon).

3. Rhaid i D gadw cofnod o'r nifer a'r canran:

- o'i holl gyflogeion sydd wedi bod ar gwrs hyfforddi a ddarperir i gydymffurfio â safon 102; ac

- o'i holl gyflogeion newydd sydd wedi bod ar gwrs hyfforddi a ddarperir i gydymffurfio â safon 103.

		4. Rhaid i D ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-3. Amserlen: O fewn 9 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol. Hysbysiad penderfynu a roddwyd Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr ar 10/03/2023. Apelau a wnaed i'r tribiwnlys Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.
<u>Cyngor</u> <u>Bwrdeistref Sirol</u> <u>Wreccsam</u>	09/03/2023	Canfyddiadau'r Comisiynydd Safon 2: Mae safon 2 yn berthnasol i ohebiaeth sy'n cael ei anfon yn benodol at unigolyn. Yn yr achos yma, mae'r Cyngor yn cadarnhau bod yr ohebiaeth dan sylw'r gŵyn wedi ei anfon at nifer o bobl, sydd felly yn dod o dan ofynion safon 4. O ganlyniad, nid yw safon 2 yn berthnasol i'r achos yma, ac felly nid oes methiant i gydymffurfio gyda'r safon. Safon 4: Mae safon 4 yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor anfon unrhyw ohebiaeth sy'n mynd at nifer o bersonau yn Gymraeg ar yr un pryd ag unrhyw fersiwn Saesneg. Yn yr achos yma, anfonwyd pedwar llythyr yn uniaith Saesneg at y cleient. Roedd rhain yn lythyrau oedd yn mynd at nifer o bersonau. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 4. Safon 132: Mae'r safon yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ddarparu cyrsiau hyfforddi i'w staff ddatblygu:

CS1023 Ar 23/06/2022 derbyniais gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Roedd yn bodloni amodau adran 93 Mesur y Gymraeg, ac felly'n gŵyn ddilys. Dyma gŵyn am lythyrau Saesneg yn unig gafodd eu hanfon at y cleient (y person mae'r achwynydd yn cynrychioli). Mae'r llythyrau yn ymwneud â thenantiaeth y cleient gyda'r Cyngor.

ymwybyddiaeth o'r Gymraeg; dealltwriaeth o'r ddyletswydd i weithredu yn unol â safonau'r Gymraeg; a dealltwriaeth am y modd y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle. Cafodd y safon yma ei hychwanegu oherwydd amheuaeth nad oedd yr aelod staff newydd yn ymwybodol o'r ddyletswydd i gydymffurfio gyda'r safonau. Mae'r Cyngor wedi dangos yn ei dystiolaeth bod y cyrsiau y mae'n ei ddarparu yn ddigonol i gydymffurfio, ac nid oes dystiolaeth ei fod wedi methu cydymffurfio yma. Nid yw hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 132.

Safon 133: Mae safon 133 yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ddarparu gwybodaeth i gyflogeion newydd er mwyn codi eu hymwybyddiaeth o'r Gymraeg. Yn yr achos yma, mae'r Cyngor wedi dangos dystiolaeth ei fod yn darparu gwybodaeth am y Gymraeg i bob aelod staff newydd mewn modiwl e-ddysgu. Nid oes unrhyw dystiolaeth bod methiant wedi bod i gydymffurfio gyda safon 133, ac mae'n debygol mai camgymeriad gan yr unigolyn oedd yma yn hytrach na diffyg ym mhrosesau hyfforddi'r Cyngor. Nid yw hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 133.

Dyfarniad y Comisiynydd

O dan adran 73(2) Mesur y Gymraeg dyfarnodd y Comisiynydd nad yw Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â safonau 2, 132 ac 133, ond bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â safon 4.

Datganiad gweithredu pellach

Gweithredwyd ymhellach yn sgil y dyfarniad bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam wedi methu â chydymffurfio â safon 4.

Datganiad ar y gweithredu pellach

Safon 4: Gofyniad i gymryd yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg

1. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod staff yr adran berthnasol i'r gŵyn hon yn ymwybodol o ofynion safon 4 yn llawn. Rhaid sicrhau hyn drwy gynnal hyfforddiant penodol am ofynion y safon, wnaiff eu hatgoffa bod rhaid i bob gohebiaeth sy'n mynd at nifer o bersonau gael ei anfon yn Gymraeg ar yr un pryd ag unrhyw fersiwn Saesneg.
2. Rhaid hefyd tynnu sylw staff yr adran berthnasol at y ffaith nad yw unrhyw ddewis iaith flaenorol sydd ar gofnod yn berthnasol wrth gydymffurfio â safon 4. Hynny yw, hyd yn oed os mai Saesneg yw dewis iaith y cwsmer, pan mae'r ohebiaeth yn fath sy'n mynd at nifer o bersonau, rhaid i'r ohebiaeth hwnnw gael ei anfon yn Gymraeg hefyd. Rhaid i'r Cyngor ychwanegu brawddeg i gyfleu hyn at y cymal ar safon 4 yn ei fodiwl e-ddysgu 'Welsh Language Standards'.
3. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 a 2.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol, sef erbyn 30/06/2023.

Hysbysiad penderfynu a roddwyd

Rhoddwyd hysbysiad penderfynu i Gyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam ar 09/03/2023.

Apelau a wnaed i'r tribiwnlys

Ni wnaed apêl i'r Tribiwnlys.